

Brošura

Učešće Srbije u Programu za celoživotno učenje

2012.

Potprogrami:

Komenijus

Leonardo da Vinči

Erazmus

Gruntvig

Trasverzalni potprogram

Žan Mone

Uvod

Publikacija koja je pred Vama pripravljena je povodom potpisivanja Memoranduma o razumevanju kojim se institucijama iz Republike Srbije po prvi put omogućuje punopravno učešće u određenim delovima Programa za celoživotno učenje.

U njoj ćete pronaći informacije o delovima Programa za celoživotno učenje u koje se institucije iz Srbije mogu uključiti u konkursu za 2012.godinu, prioritetne oblasti unutar kojih se projekti moraju smestiti kao i primere konkretnih projekata. Radi se o multilateralnim projektima i mrežama i projektima pratećih mera, sa sledećim rokovima za konkurisanje:

- 2. februar 2012. godine – multilateralni projekti, mreže i prateće mere potprograma Komenijus, Erasmus, Gruntvig i Leonardo da Vinči,
- 15. februar 2012. godine – Žan Mone potprogram,
- 1. mart 2012.godine – Transverzalni potprogram.

Sadržaj

1. PROGRAM ZA CELOŽIVOTNO UČENJE – STRUKTURA I OPŠTE INFORMACIJE	5
1.1 IZ ČEGA SE PROGRAM SASTOJI?	6
1.2 KO SVE MOŽE DA UČESTVUJE U PROGRAMU ZA CELOŽIVOTNO UČENJE?	7
2. KAKAV JE POLOŽAJ SRBIJE U KONKURSU ZA PROJEKTE 2012. GODINE?	8
3. KAKO KONKURISATI - PRVI KORACI...	9
4. POTPROGRAM KOMENIJUS	14
4.1 KOMENIJUS MULTILATERALNI PROJEKTI – PRIMERI	16
4.2 KOMENIJUS MREZE – PRIMERI	19
4.3 KOMENIJUS PRATEĆE MERE – PRIMER	20
5. POTPROGRAM LEONARDO DA VINČI	21
5.1 LEONARDO DA VINČI MULTILATERALNI PROJEKTI ZA RAZVOJ INOVACIJA - PRIMERI	23
5.3 LEONARDO DA VINČI PRATEĆE MERE - PRIMER	26
6. POTPROGRAM ERAZMUS	27
6.1 ERAZMUS MULTILATERALNI PROJEKTI	28
6.2 ERAZMUS MULTILATERALNE MREŽE	31

6.3 ERAZMUS PRATEĆE MERE	32
7. POTPROGRAM GRUNTVIG	34
7.1 GRUNTVIG MULTILATERALNI PROJEKTI – PRIMERI	36
7.2 GRUNTVIG MREŽE – PRIMER	38
7.3 GRUNTVIG PRATEĆE MERE – PRIMER	38
8. TRANSVERZALNI POTPROGRAM	39
9. POTPROGRAM ŽAN MONE	42
10. NAREDNA FAZA UČESTVOVANJA U PROGRAMU ZA CELOŽIVOTNO UČENJE	45
11. TERMINOLOGIJA KOJA SE NAJČEŠĆE KORISTI KOD PRIJAVLJIVANJA PROJEKTA	46

1. Program za celoživotno učenje – struktura i opšte informacije

Program za celoživotno učenje (*Lifelong Learning Programme*) je program Evropske unije za saradnju u oblasti obrazovanja i obuke. Osmišljen je tako da objedini sve ranije programe saradnje u ovoj oblasti, a svojim nazivom ukazuje na potrebu savremenog čoveka da produbljuje svoja znanja **učeći tokom celog života**.

Evropska unija sebe u budućnosti vidi kao „društvo znanja“, te stoga **kvalitetnom obrazovanju i obukama** daje značajno mesto u kreiranju konkurentne i dinamične ekonomije. Zato su neki od najvažnijih ciljeva, koji se ostvaruju kroz razne vrste projekata, unutar ovog programa sledeći:

- unaprediti kvalitet obrazovnog procesa;
- učiniti što više formalnih i neformalnih oblika učenja dostupnim ljudima svih uzrasta i svih društvenih grupa;
- povećati opšti nivo obrazovanosti stanovništva;
- podstaći sticanje veština koje vode ka većoj zaposlenosti i buđenju preduzetničkog duha;
- inovirati nastavu, pružiti šansu kreativnosti i novim, savremenijim metodama rada;
- iskoristiti prednosti koje pružaju nove informacione tehnologije.

U Programu za celoživotno učenje velika pažnja posvećuje se jačanju **evropske dimenzije u obrazovanju** kroz razumevanje, dijalog i poštovanje među kulturama. Bitni su, takođe, i komunikacija, učenje stranih jezika, pozivanje na veću društvenu odgovornost i rodnu ravnopravnost, toleranciju i građenje svesti o aktivnom građanskom društvu.

Program pruža priliku da se široj javnosti pokažu rezultati dobrih primera iz prakse obrazovnih institucija, ali podstiče na razmišljanje o zajedničkim elementima unutar **evropskog prostora za učenja tokom celog života**.

1.1 Iz čega se Program sastoji?

Program za celoživotno učenje podeljen je na šest delova ili potprograma. Prva četiri dela odnose se na pojedine nivoe obrazovanja, a preostala dva dela usmerena su na specifične teme važne za sve nivoe obrazovanja.

Tabela 1: struktura Programa za celoživotno učenje

Program za celoživotno učenje i pregled izdvajanja budžeta za pojedine delove			
Komenijus Osnovno i opšte obrazovanje 13%	Leonardo da Vinči Inicijalno i kontinuirano stručno obrazovanje i obuke 25%	Erazmus Visoko obrazovanje 40%	Gruntvig Obrazovanje odraslih 4%
Transverzalni (poprečni) potprogram Učenje stranih jezika, razvoj obrazovnih politika, informacione tehnologije, podrška obrazovanju Roma i širenje dobre prakse			
Žan Mone potprogram			

Komenijus

Potprogram Komenijus (*Comenius*) namenjen je opštem obrazovanju, aktivnostima u školama do nivoa srednjih škola (uključujući i njih), kao i u institucijama predškolskog obrazovanja i vrtićima. Kroz njega se mogu podržati školska partnerstva, počev od razmene materijala i informacija, do saradnje u obradi nekih tema u kurikulumu i razmene nastavnika i učenika.

Leonardo da Vinči

Leonardo da Vinči (*Leonardo da Vinci*) jeste potprogram koji se tiče svih aspekata srednjeg stručnog obrazovanja i obuke. Kroz ovaj potprogram finansiraju se međunarodni projekti kojima se stvaraju partnerstva, unapređuje kvalitet, podstiču inovacije i promoviše evropska dimenzija u stručnom obrazovanju.

Erazmus

Erazmus (*Erasmus*) jeste potprogram za sve aktivnosti koje se tiču visokog obrazovanja. Pored razmene studenata po kojoj je ovaj potprogram prepoznatljiv, postoje i druge vrste projekata čiji je cilj modernizacija studijskih programa, uspostavljanje sistema celoživotnog učenja, razvijanje studentske prakse i sva ostala pitanja koja su od značaja za razvoj visokog obrazovanja.

Gruntvig

Gruntvig (*Grundtvig*) potprogram je namenjen obrazovanju odraslih i podsticanju učenja tokom celog života. Gruntvig podržava i oblike saradnje usmerene na poboljšanje pristupa i kvaliteta obrazovanja.

Transverzalni (poprečni) potprogram

Peti deo Programa za celoživotno učenje je tzv. Transverzalni (poprečni) potprogram. Unutar njega postoje aktivnosti koje se mogu odnositi na sva četiri prethodno pomenuta potprograma, i to su razvoj obrazovnih politika i uključivanje Roma (ključna aktivnost 1), učenje stranih jezika (ključna aktivnost 2), korišćenje informatičkih tehnologija u obrazovanju (ključna aktivnost 3) i širenje informacija o rezultatima projekata (ključna aktivnost 4).

Žan Mone

Žan Mone (*Jean Monnet*) je šesti deo programa i namenjen je produbljivanju istraživanja o raznim aspektima evropskih integracija na nivou visokog obrazovanja kao i širenju informacija o Evropskoj uniji u školama.

1.2 Ko sve može da učestvuje u Programu za celoživotno učenje?

U Programu kao punopravne članice učestvuju sve zemlje Evropske unije (njih 27), zatim zemlje Evropske asocijacije slobodne trgovine (*EFTA*) tj. Island, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska i dve zemlje, kandidati za priključenje Evropskoj uniji -Turska i Hrvatska.

Potprogram Žan Mone je izuzetak jer je otvoren za sve zemlje sveta pod istim uslovima.

U zemljama koje su punopravne članice, Program za celoživotno učenje je otvoren praktično za sve pojedince, institucije i organizacije koje se bave obrazovanjem ili obukom, ili su krajnji korisnici nekih aktivnosti usmerenih na obrazovne delatnosti.

Od pojedinaca to mogu biti: učenici, studenti, osobe na obuci ili stručnoj praksi, odrasli koji uče ili su uključeni u neku aktivnost formalnog ili neformalnog obrazovanja, nastavnici, predavači,

profesori i administrativno osoblje obrazovnih institucija, pojedinci odgovorni za obrazovne politike zemlje na nacionalnom ili regionalnom nivou.

Od institucija u programu mogu učestvovati, pre svega, **sve vrste institucija formalnog i neformalnog sistema obrazovanja** – vrtići, predškolske ustanove, osnovne škole, srednje stručne škole, gimnazije, univerziteti i visoke škole, škole i centri za obrazovanje odraslih i specijalne škole. Pored njih tu su i sve druge vrste institucija koje mogu dati doprinos i uključiti se u unapređenje nekog dela procesa obrazovanja i stvaranja novih prilika za učenje: ministarstva, vladine agencije, lokalne samouprave, strukovna i profesionalna udruženja, savetodavne službe, udruženja roditelja, učenika ili studenata, preduzeća, privredne komore, centri za obuke, istraživački centri koji se bave pitanjima obrazovanja i obuke, neprofitne organizacije, volonterska tela, nevladine organizacije i sl.

Druge zemlje, u zavisnosti od postojanja sporazuma o saradnji sa Evropskom unijom, mogu učestvovati u centralizovanim vrstama projekata gde se predviđa mogućnost uključivanja njihovih institucija u projekte, a među njima je i Srbija.

Aktivnosti pokrivene Programom za celoživotno učenje mogu se odvijati u svim zemljama iz kojih dolaze institucije učesnice pojedinih projekata.

Važno je znati i da institucije mogu da konkurišu za više projekata u okviru Programa za celoživotno učenje i u više potprograma.

2. Kakav je položaj Srbije u konkursu za projekte 2012. godine?

Novi konkurs za projekte unutar Programa za celoživotno učenje raspisan je krajem avgusta 2011. godine.

Pošto je Srbija u procesu postepenog pristupanja Programu, na ovom konkursu postoji mogućnost njenog **učešća u tzv. centralizovanim delovima programa**. Zapravo, radi se o projektima u koje **se mogu uključiti institucije**, a prijave se šalju Izvršnoj agenciji za programe u oblasti obrazovanja, kulture i medija (EACEA). Izvršna agencija je odgovorna za odabir projekata za finansiranje. Takvi projekti postoje unutar svih vrsta potprograma pa ih pojašnjavamo u nastavku.

Multilateralni projekti (*Multilateral projects*) su projekti saradnje sa definisanim ključnom ishodom u kome učestvuje manja grupa organizacija ili institucija. Ishod može biti zajednički modul, usaglašen program, nova metodologija rada, strateško planiranje kod institucija itd.

Multilateralne mreže (*Multilateral networks*) okupljaju veći broj institucija oko neke zajedničke teme ili discipline u kojoj poseduju ekspertizu a sa ciljem formulisanja strateških preporuka, analize potreba u datoj oblasti.

Prateće mere (*Accompanying measures*) predstavljaju projekte koji pružaju podršku raznim vrstama aktivnosti koje se ne mogu podvesti pod ključne aktivnosti Programa, a doprinose ostvarivanju opštih ciljeva Programa.

U tekstu konkursa, institucije iz Evropske unije su ohrabrene da uključe institucije iz Srbije, kao partnere pri pomenutim tipovima projekata. Krajnji rokovi za podnošenje prijava za projekte u kojima mogu učestvovati institucije iz Srbije jesu:

- **2. februar 2012. godine**, za centralizovane delove potprograma Komenijus, Erasmus, Gruntvig i Leonardo da Vinči (multilateralni projekti, mreže i prateće mere),
- **15. februar 2012. godine** za sve vrste aktivnosti u okviru potprograma Žan Mone,
- **1. mart 2012.godine** za centralizovane delove Transverzalnog potprograma.

Na stranama koje slede, pronaći ćete pojašnjenja o konkurisanju i primere institucionalnih projekata Programa za celoživotno učenje u kojima institucije iz Republike Srbije mogu da učestvuju.

3. Kako konkurisati - prvi koraci...

U ovom odeljku će biti opisani koraci koje je potrebno preduzeti ukoliko obrazovne ustanove i ostale organizacije konkurišu za multilateralne projekte, mreže i prateće mere u svojstvu koordinatora ili partnera.

Učešće u svojstvu partnera

U trenutku konkurisanja, partneri imaju mnogo manje obaveza od koordinatora, koji je odgovoran za celokupnu pripremu projektne prijave. Ipak, kako bi partneri obavili korektno svoj deo posla potrebno je da budu upoznati sa svim važnijim dokumentima Programa za celoživotno učenje i materijalima koji se odnose na prijavu projekta u kojem žele da učestvuju.

Prilikom prihvatanja učešća u prijavi projekata, partneri dostavljaju sledeće podatke koordinatoru:

- Osnovne podatke o svojoj ustanovi i njenom delokrugu rada (sekcija C dokumenta kojim se bliže opisuje projektna prijava). Dužina teksta mora biti do 4.000 karaktera sa razmacima. U zavisnosti od toga na šta se projekat odnosi, potrebno je naglasiti

konkretne aktivnosti – npr. ukoliko je tema projekta podsticanje preduzetničkih veština kod učenika, važno je navesti šta je do sada urađeno po ovom pitanju, koliko učenika i nastavnika je do sada učestvovalo u realizovanim aktivnostima, da li je bila ostvarena saradnja sa preduzećima i slično. Za ovakvu projektnu prijavu nije relevantno delovanje škole u oblastima koje nemaju nikakve veze sa preduzetništvom, kao ni opis istorijata škole;

- Podatke o kapacitetima ustanove za učešće u projektu pri čemu je potrebno navesti imena zaposlenih koji imaju iskustvo u oblasti koja je predmet projekta i kratak pregled njihove stručnosti u toj oblasti, nazive projekata u kojima su učestvovali, nazive objavljenih publikacija ili radova (ako su objavljeni u prestižnim časopisima) i sve ostale podatke koji potkrepljuju poznavanje materije. Nije potrebno da se navedu podaci o svim zaposlenima. Dovoljno je navesti četvoro, petoro ili nešto više učesnika pri popunjavanju ovog formulara;
- Partneri obavezno popunjavaju podugovor kojim potvrđuju svoju spremnost za učešće u projektu i preuzimaju obaveze navedene u projektnoj prijavi. Sam tekst ovog podugovora (rubrike ovog podugovora su detaljno objašnjene na kraju ove brošure) je predefinisani i ne može se menjati. Kako bi partneri bili svesni u šta se upuštaju i šta se obavezuju da urade ulaskom u projekat, neophodno je da zamole koordinatora da im dostavi osnovne podatke o projektu, a posebno u kojim aktivnostima je potrebno da učestvuju.

Koordiniranje projekata

Koordiniranje projekata je mnogo zahtevnije od učešća u projektnim prijavama u svojstvu partnera. Koordinator projekta obavlja najveći deo posla pri osmišljavanju teme projekta, aktivnosti, prikupljanju podataka i relevantne dokumentacije od partnera. Kasnije, kada se projekat odobri za finansiranje, Izvršna agencija Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija sklapa sa koordinаторom ugovor o realizaciji projekta.

Prilikom podnošenja prijave projekta, veoma je važno da organizacija koja želi da podnese projektnu prijavu prouči sledeća dokumenta:

- *Vodič za učešće u Programu za celoživotno učenje* – nije neophodno da se pročita čitav dokument, već samo delovi koji se odnose na konkretnu vrstu projekata za koju ste zainteresovani i deo koji sadrži opšte informacije o konkurisanju kao što su pravila o izradi budžeta projekata. Ovaj dokument je podeljen na tri dela i dostupan je na sajtu Evropske komisije putem linka http://ec.europa.eu/education/llp/doc848_en.htm;

- Strateški prioriteti – pre definisanja teme projekta, neophodno je da utvrdite da li se tema koju želite da obrađujete uklapa u bar jedan strateški prioritet *Programa za celoživotno učenje*. Pregled strateških prioriteta po delovima *Programa* dostupan je na sajtu Evropske komisije http://ec.europa.eu/education/llp/doc848_en.htm. Može se dogoditi da se ovi prioriteti menjaju i da će u narednom konkursnom roku važiti drugi prioriteti, tako da je potrebno da se, po objavljivanju konkursa za projekte, proveriti koji su važeći prioriteti;
- *Vodič za podnosiocima prijave (Instructions for Applicants)* u kome su data objašnjenja rubrika elektronskog formulara putem koga se podnosi projektna prijava;
- Elektronski formular (*e-form*) i vodič za popunjavanje (saveti koje sadrži ovaj vodič su tehničkog karaktera).

Koordinatori projektnih prijava dužni su da, pored elektronskog formulara, dostave sledeća dokumenta:

- Opis projektne prijave (najveći deo popunjava koordinator, a od partnera se očekuje da dostave osnovne podatke o svojoj ustanovi);
- Budžet i radni plan;
- Podatke o identifikaciji pravnog lica (*Legal entity form* – ovo je kratak dokument koji popunjava samo koordinator);
- Deklaraciju o namerama (*Declaration of Honour* – i ovo je kratak dokument koji takođe popunjava samo koordinator);

U slučaju da prijave projekata podnose organizacije koje se, po kriterijumima Evropske komisije, ne smatraju javnima, tj. ne ostvaruju najmanje 50% prihoda iz državnog budžeta, potrebno je da se samo za njih dostave određena dodatna dokumenta navedena na sajtu Izvršne agencije. Ovo pravilo se ne primenjuje na te iste organizacije ukoliko učestvuju u projektima kao partneri.

Svi navedeni dokumenti dostupni su na sajtu Izvršne agencije Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija, u rubrici "***funding opportunities***".

Dokumenta značajna za konkursni rok koji se završava u februaru i martu 2012. godine dostupna su putem linka http://eacea.ec.europa.eu/llp/funding/2012/index_en.php. Na ovoj stranici je potrebno izabrati deo *Programa za celoživotno učenje* za koji želite da konkurišete.

Rezultati konkursa za projekte

Izvršna agencija Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija obično u junu obaveštava koordinatore o ishodu projektnih prijava. Ukoliko je projektna prijava odobrena za finansiranje, Izvršna agencija će zatražiti dostavljanje dodatnih

dokumenata. U ove dokumente spadaju i podugovori (*mandates*) koje tokom pripreme projektne prijave koordinator sklapa sa svakim od partnera. Izgled ovog dokumenta je predefinisano, a sam tekst podugovora nije podložan promeni. Detaljno objašnjenje svih rubrika dato je na kraju brošure.

Uključivanje država koje nisu učesnice Programa za celoživotno učenje u projekte

Institucije iz država koje nisu uključene u Program za celoživotno učenje, tzv. "trećih zemalja", moguće je i poželjno pod uslovom da raspolažu iskustvom i znanjem o temi koja je predmet projektne prijave. Učešće ovih organizacija se može finansirati sa maksimalnim iznosom od 25.000 € po jednom projektu, bez obzira na broj organizacija i "trećih zemalja" u jednoj projektnoj prijavi. Detalji o učešću ovih država su dostupni na sajtu Izvršne agencije.

Pregled onoga što je moguće finansirati kroz projekte

U nastavku je naveden pregled vrsta troškova sortiran po budžetskim linijama koje su sastavni deo svake projektne prijave. Ovaj pregled je opšteg karaktera i može se dogoditi da postoje varijacije u zavisnosti od toga da li konkurišete za Erasmus, Komenijus, Gruntvig, Leonardo da Vinči, Transverzalni potprogram ili Žan Mone.

Vrste troškova koje se mogu predvideti i finansirati kroz projekte su sledeći:

- Honorari lica angažovanih na projektu, jer je očekivano da se rad na projektu plaća, a maksimalni bruto iznosi koji se mogu isplatiti onima koji su uključeni u projekat zavise od trajanja konkretnih aktivnosti i njihovih rezultata. Maksimalan bruto honorar je izražen po danu angažovanja i razlikuje se u zavisnosti od toga u kojoj je državi registrovana organizacija čijem se zaposlenom isplaćuje honorar. Maksimalna visina honorara po danu je navedena na sajtu Izvršne agencije i sastavni je deo dokumenta koji sadrži podatke o budžetu i radnom planu;
- Troškovi putovanja u koje su uključeni, pored troškova prevoza, i dnevnice onih koji putuju. Maksimalna visina dnevnica navedena je na sajtu Izvršne agencije takođe u okviru dokumenta koji sadrži podatke o budžetu i radnom planu.
- Troškovi opreme, pri čemu je moguće planirati nabavku opreme u iznosu do 10% od ukupne vrednosti projekta. Pod opremom se podrazumevaju udžbenici, kompjuterska i druga oprema od značaja za izvođenje nastave, programi i slično;
- Troškovi podugovaranja koji nastaju ukoliko konzorcijum predvidi kratkotrajno angažovanje organizacija koje nisu zvanično uključene u projekat za obavljanje

konkretnih aktivnosti za koje partneri na projektu ne poseduju dovoljnu stručnost. Obično se podgovara izdavanje knjiga, izrada sajta, baza podataka ili drugih softverskih rešenja, spoljna kontrola kvaliteta projekta ili njegovih rezultata;

- Ostali troškovi podrazumevaju različite troškove koji prate sprovođenje projekta. Pored ostalih to mogu biti troškovi bankarskih provizija, prevođenja, kurseva stranih jezika i drugi;
- Indirektni troškovi iznose 7% od zbira gore navedenih vrsta troškova. U ovu kategoriju spadaju troškovi telefoniranja, grejanja i ostali materijalni troškovi. Ova grupa troškova jedina ne podleže kontroli finansijske dokumentacije koju vrši Izvršna agencija.

Konzorcijum je dužan da, u slučaju da se projekat odabere za finansiranje, obezbedi minimum od 25% sufinansiranja, tj. da kroz jednu ili više budžetskih linija (što jedino nije moguće uraditi kroz indirektno troškove) dokaže da je obezbedio ova sredstva.

Traženje partnera

Bez obzira na to da li želite da učestvujete u projektima u svojstvu partnera ili koordinatora, važno je da znate da partnere možete pronaći na više načina:

- koristeći sajt za traženje partnera koji je razvila Izvršna agencija http://llp.teamwork.fr/partner_search/home.php,
- kontaktirajući neke od učesnika u postojećim projektima koji mogu biti zainteresovani za saradnju, a zbirke projekata odobrenih za finansiranje su dostupne putem linka http://eacea.ec.europa.eu/llp/results_projects/project_compendia_en.php,
- obraćajući se licima i ustanovama iz inostranstva sa kojima već saradujete, a koji bi, ukoliko su iz Evropske unije, Norveške, Lihtenštajna, Hrvatske ili Turske mogli da budu zainteresovani da uključe organizacije iz Srbije u prijave projekata koje su možda u pripremi.

Pomoć u pripremi projekata

Ukoliko ste pozvani da učestvujete kao partner na nekom od delova *Programa za celoživotno učenje* ili nameravate da koordinirate projektom, možete se, u slučaju bilo kakvih nedoumica, obratiti Tempus kancelariji u Srbiji putem zvanične mejl adrese office@tempus.ac.rs, ili putem kontakt telefona 011/344-3342 i 011/344-3442.

Ministarstvo prosvete i nauke u saradnji sa Tempus kancelarijom u Srbiji organizuje i seminare kako bi se učesnici mogli bliže upoznati sa raznim aspektima *Programa za celoživotno učenje* i principima projektnog menadžmenta.

Konsultacije su moguće i putem sastanaka koji se obavezno zakazuju.

Ukoliko želite da redovno dobijate informacije o objavljenim pozivima za projekte, možete se upisati na mejling listu pod nazivom *Poziv za projekte*, koja je dostupna na sajtu Tempus kancelarije, www.tempus.ac.rs.

4. Potprogram Komenijus

Ključni programski ciljevi Komenijusa koji važe za period 2007-2013. godine jesu - povećanje broja i unapređenje kvaliteta školskih partnerstava širom Evrope, bolja i kvalitetnija razmena nastavnog osoblja i učenika, učenje modernih stranih jezika, razvoj inovativnih metoda i korišćenje informacionih tehnologija u nastavi, savremena pedagoška praksa, evropske dimenzije u obrazovanju nastavnika, kao i unapređenje načina upravljanja školama.

Za konkurs u 2012. godini odabrane su sledeće **prioritetne oblasti unutar kojih se mogu osmisliti Komenijus multilateralni projekti**:

- razvoj škola, liderstvo i veze sa svetom rada;
- novi pristup učenju i metodologiji rada;
- podrška boljem sticanju osnovnih veština i transverzalnih ključnih kompetencija;
- smanjenje broja onih koji rano napuštaju školu, unapređenje procesa učenja kod učenika koji su poreklom imigranti ili pripadnici romske populacije, rodna ravnopravnost i inkluzivni pristup učenju.

Prioritetne oblasti za koje treba vezati Komenijus multilateralne mreže su:

- pružanje podrške preduzetništvu i povezivanju sa svetom rada;
- inovacije u nastavi prirodnih nauka kako bi se one učinile što zanimljivijim za učenike;
- razvoj predškolske nege, vaspitanja i obrazovanja;
- razvoj obrazovanja za posebne grupe dece, pogotovo onih sa invaliditetom, zarad njihovog što boljeg uključivanja u društvene tokove.

I za mreže, kao i za multilateralne projekte, moguće je dotaći se više prioritetnih oblasti.

Komenijus multilateralni projekti mogu trajati do tri godine i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 300 000 € (maksimalni iznos koji se može dodeliti za godinu dana je 150

000 €). U njima moraju učestvovati minimalno tri institucije iz tri različite zemlje koje učestvuju u Programu za celoživotno učenje od kojih je barem jedna članica Evropske unije.

Rezultati Komenijus multilateralnih projekata ogledaju se u primeni boljih metoda za uvođenje novog nastavnog osoblja u rad škola, poboljšanju kvaliteta učenja i pedagoškog rada, razvoju strategija, razmeni iskustava, širenju informacija o primerima dobre prakse, osmišljavanju i promovisanju novih nastavnih metoda, materijala i publikacija, uspostavljanju i razvoju sistema za pružanje informacija i savetovanju prilagođenom različitim ciljnim grupama, bilo da su namenjeni učenicima, nastavnicima, roditeljima.

Komenijus multilateralne mreže mogu trajati do tri godine i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 450 000 € (maksimalni iznos koji se može dodeliti za godinu dana je 150 000 €). U njima mora učestvovati minimalno šest institucija iz šest različitih zemalja učesnica Programa za celoživotno učenje od kojih je barem jedna zemlja članica Evropske unije.

Komenijus mreže služe da unapređuju evropsku saradnju i sprovedu inovacije u specifičnim tematskim oblastima koje su od posebnog značaja za školsko obrazovanje. One predstavljaju svojevrsni forum ili platformu za okupljanje svih onih kojima je školsko obrazovanje u fokusu pažnje. Svaka Komenijus tematska mreža je dužna da poseduje svoj veb-sajt i odgovarajuće mehanizme za razmenu i širenje informacija. Njeni članovi dobijaju punu informaciju o događajima i aktivnostima, a organizuju se i godišnji sastanci i pišu izveštaji na godišnjem nivou o postignutim ostvarenjima.

Rezultati Komenijus multilateralnih mreža mogu biti:

- razvoj obrazovanja u nekoj disciplini ili oblasti zarad nje same i i šire koristi u društvu;
- pronalaženje primera dobre prakse i inovacija, kao i širenje informacija o njima;
- nadogradnja i produbljivanje projekata i partnerstava koje su uspostavili drugi;
- građenje svesti o potrebi analiziranja potreba i njenoj praktičnoj primeni u školskom obrazovanju.

Komenijus prateće mere pokrivaju sve aktivnosti koje ne mogu biti obuhvaćene drugim vrstama projekata, a tiču se navedenih nivoa obrazovanja i ostvaruju se kroz konferencije, seminare, promotivne kampanje, razmenu iskustava i druge, već pomenute načine.

Komenijus prateće mere mogu trajati najviše godinu dana i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 150 000 €. U pratećim merama ne postoje ograničenja u smislu uključenosti broja institucija i broja zemalja iz koje institucije dolaze. Komenijus multilateralni projekti – primeri projekata.

Izvršna agencija očekuje da u novom konkursnom roku bude finansirano 48 projekata, i to 37 multilateralnih projekata, 7 mreža i 4 prateće mere.

U Komenijus projektima mogu učestvovati predškolske ustanove, osnovne škole, gimnazije, institucije ili organizacije koje nude obuke za nastavnike osnovnih škola, vaspitače i druge kategorije osoblja školskih i predškolskih ustanova, sve druge organizacije koje su aktivne u oblasti osnovnog obrazovanja, uključujući i istraživačke i centre koji se bave obrazovnim politikama, savetovanjem, ministarstvo obrazovanja i njegovi zavodi, državna preduzeća, privatne firme, udruženja učenika i roditelja, profesionalne asocijacije nastavnika, nevladine organizacije i sl.

U novom konkursu, posebno je istaknuto, kao nedostatak ranijih inicijativa u multilateralnim projektima i za mreže, nedovoljno učešće škola, nadležnih školskih vlasti i državnih tela u partnerstvima, pa je cilj da se ona u budućnosti ohrabruju. Evidentan je i nedostatak relevantnih pedagoških aspekata u prijavama, kao i nedovoljna promocija rezultata te se ohrabruju projekti koji će se baviti i ovakvom tematikom.

Druge vrste aktivnosti u kojima će institucije i pojedinci iz Srbije moći da učestvuju u budućnosti jesu:

Pripreme posete za pisanje projekata, stipendije za saradnike u nastavi bez radnog iskustva (trajanje 13-45 nedelja), podrška školama koje bi da prime saradnike bez iskustva u nastavi, razmene učenika iz srednjih škola (tromesečni boravci), obuke za usavršavanje nastavnika i administrativnog osoblja (do 6 nedelja), školska multilateralna partnerstva (dvogodišnji projekti), školska bilateralna partnerstva, (dvogodišnji projekti), regionalna partnerstva škola i njihove uprave (sa minimalno uključena dva regiona Evrope i njihovim školskim upravama).

4.1 Komenijus multilateralni projekti – primeri

Primer 1: Nastavni programi koji podstiču rani razvoj analitičkog, strukturnog i kritičkog mišljenja

(cMinds: Teaching Programming towards the Development of Early Analytical Structural and Critical Minds ID: 509998-LLP-1-2010-1-GR-COMENIUS-CMP)

Projekat traje dve godine i to od decembra 2010. do novembra 2012. godine. Zemlje učesnice su Češka, Švedska, Norveška, Rumunija i Grčka. Projektom koordinira Univerzitet u Tesaliji (*University of Thessaly*) a uključena je i Prva osnovna škola iz Volosa u Grčkoj.

Očekivani rezultati

Projekt ima za cilj da ponudi rešenja za rani razvoj analitičkog, strukturnog i kritičkog mišljenja kod dece uvođenjem inovativnih metoda, zasnovanih na mini-projektnom radu i igrama, kao i da primeni didaktički okvir koji se koristi konceptima vizuelnog programiranja.

Njegovi rezultati biće ostvareni kroz *on-line* materijale, dizajnirane projekte i igre u okruženju, koje podstiču učenje i pomažu deci da identifikuju parametre nekog problema, eksperimentišu i povežu uzroke i posledice.

Projekat pomaže i nastavnicima kroz pripremu materijala u obliku instrukcija, video-biblioteke i viki (*wiki*) strane na kojoj se mogu razmeniti iskustva. Radi se i na formulisanju indikatora i pokazatelja za aktivnosti učenja koje podstiče analitičko razmišljanje.

Publikacije, priručnici za nastavnike i predlozi rešenja za časove dostupni su u elektronskom obliku. Takođe, date su instrukcije za nastavnike u vezi sa konferencijama i seminarima koji će biti posvećeni didaktičkim metodama za različite ciljne grupe dece.

Sadržaj je sastavni deo izveštaja za projekat i može se preuzeti sa veb-sajta http://cminds.org/documents/public_part_509998-2010-COMENIUS.pdf

Budžet projekta je 393 449 Eur.

Sajt: <http://www.cminds.org/>

Primer 2: Razvoj obuka za nastavnike osnovnih škola za praksu inkluzivne nastave

(510072-LLP-1-2010-1-TR-COMENIUS-CMP Developing an In-Service Training in Inclusive Classroom Practices)

Projekat vodi Univerzitet *Boğaziçi (Bogazici Üniversitesi)*, iz Turske u okviru Centra za celoživotno obrazovanje, a učestvuju institucije iz Belgije, Poljske, Portugalije i Velike Britanije. Među njima je i Osnovna škola *Noel Park* iz Velike Britanije.

Očekivani rezultati

Kako bi se unapredio rad sa decom sa problemima u učenju, invaliditetom ili poremećajem u ponašanju, urađena je detaljna analiza potreba i osmišljeni su sledeći moduli/kursevi za obuku nastavnika koji već rade u školama: Opšte znanje o inkluzivnoj praksi, Praksa inkluzivne učionice, Poremećaji u ponašanju, Problemi sa savladavanjem čitanja i pisanja, Poteškoće u čitanju i razumevanju čitanja.

Budžet projekta je 381 567 €.

Sajt: <http://www.distinc.eu/>

Primer 3: Prikupljanje i analiza statističkih podataka u cilju što boljeg rada škole i napredovanja učenika

(510477-LLP-1-2010-1-PL-COMENIUS-CMP Using Data for Improving School and Student Performance)

Projekat vodi PCG Polska Sp. z o.o, iz Poljske, a učesnici u projektu su institucije iz Velike Britanije, Nemačke, Litvanije i Holandije.

Očekivani rezultati

Kroz projekat se obrađuju primeri dobre prakse o korišćenju i prikupljanju statističkih podataka relevantnih za unapređenje obrazovnog procesa u uključenim zemljama.

Razvija se upitnik preko kojeg škole mogu da preispitaju svoje jače strane, kao i slabosti, organizuju se treninzi za predstavnike škola, protokoli, alati i aktivnosti kojima se utvrđuje kultura korišćenja podataka u donošenju odluka.

Budžet projekta je 384 826 €.

Sajt: <http://www.datauseproject.eu/welcome>

Primer 4: Razvoj ključnih kompetencija kroz projekat učenja na problemima i izazovima za građansko obrazovanje

(VOICE. Developing citizens - Paths to core competencies through a problem-based learning project in civic education 510806-LLP-1-2010-1-DE-COMENIUS-CMP)

Projekat vodi Lajbnic Univerzitet iz Hanovera (Leibniz Universität Hannover) u Nemačkoj, a u projektu učestvuju Austrija, Španija, Nemačka, Slovenija i Turska.

Očekivani rezultati

Rezultati se ogledaju u novim nastavnim materijalima za razvoj ključnih kompetencija, didaktičkim materijalima, priručnicima o metodologiji rada. Raspoloživi su udžbenici i obuke za nastavnike o radu u malim grupama i saradnji sa spoljnim partnerima (NVO, školske vlasti, i porodice).

Budžet projekta je 398 324 €.

Sajt: <http://www.voice-comenius.org/>

4.2 Komenijus mreže – primeri

Primer 1: Geomediji u školama

(*Digitalearth.eu: Geomedia in Schools 510010-LLP-1-2010-1-AT-COMENIUS-CNW*)

Projekat vodi Univerzitet *Paris Lodron* iz Salzburga (*Paris Lodron Universität Salzburg*), a u njemu učestvuje 65 institucija iz svih zemalja EU.

Očekivani rezultati

Projekat istražuje mogućnost primene geografskih medija u školama i obrazovanju nastavnika. Geomediji pružaju mogućnost vizualizacije informacija iz različitih medijskih izvora i njihovim procesuiranjem zasnovanim na lokaciji tj. položaju. Škole se na ovaj način ohrabruju da koriste kartografsku komunikaciju u izučavanju okruženja, od lokalnih do globalnih razmera.

Evropski centar i mreža akreditovanih nacionalnih i regionalnih centara izuzetnosti razvijaju *on-line* kataloge materijala, kurseva, publikacija, linkova i primera dobre prakse.

Budžet projekta je 633 150 €.

Sajt: <http://www.digital-earth.eu/home>.

Primer 2: Mreža za kreativnost i inovacije u izučavanju prirodnih nauka

(*STENCIL: Science Teaching European Network for Creativity and Innovation in Learning 510177-LLP-1-2010-1-IT-COMENIUS-CNW*)

Mrežu vodi organizacija *Amitié s.r.l.* (Centar za istraživanje i stručno usavršavanje) iz Italije, a u njoj učestvuje 25 organizacija iz devet evropskih zemalja.

Očekivani rezultati

Rezultati rada se ostvaruju unapređenjem obrazovanja prirodnih nauka kroz nove metodologije i rešenja koja će nauku učiniti interesantnijom za decu. Mreža predstavlja platformu za razmenu iskustava. Identifikuju se primeri dobre prakse i šire među učesnicima. Prave smernice za inovativno obrazovanje koje će biti dodeljene onima koji se bave planiranjem obrazovnih

politika. Čak 22.500 nastavnika povezano je preko portala projekta, a organizovaće se preko 1000 događaja za širenje rezultata projekta.

Budžet projekta je 578 331 €.

Sajt: <http://www.stencil-science.eu/>

Primer 3: Mreža za kreativnost u predškolskom obrazovanju

(Network on Creativity in Pre-school Education 510473-LLP-1-2010-1-IT-COMENIUS-CNW)

Projekat vodi *Emilia Romagna* Mreža iz Švedske, a učestvuju institucije iz Italije, Nemačke, Finske, Danske, Hrvatske, Portugalije, Litvanije, Letonije, Španije i Švedske.

Očekivani rezultati

Mreža predstavlja evropski forum za razmenu iskustava, istraživanja i najbolje prakse o kreativnosti u predškolskom obrazovanju iz multidisciplinarnе perspektive i kroz saradnju više institucija. Kreativnost je sagledana kroz dva specifična aspekta, kreativnost u kontekstu (prostor, materijal i odnosi) i ekspresivne jezike (umetnički, verbalno i govorom tela).

Očekivani rezultati odnose se na davanje smernica o kreativnosti u predškolskom obrazovnom kontekstu (namenjene onima koji donose odluke), DVD ili virtuelna izložba primera najbolje prakse i knjiga o istom. U projekat su uključeni univerziteti, nastavnici i vaspitači predškolskih ustanova, predstavnici ministarstava, porodice dece koja idu u predškolske ustanove i sama deca.

Budžet projekta je: 630 174 €

Detaljan opis projekta dat je na veb-sajtu <http://www.creativityinpreschool.eu/creanet/>

4.3 Komenijus prateće mere – primer

Praćenje procesa sprovođenja politika za inkuzivno obrazovanje

(510817-LLP-1-2010-1-DK-COMENIUS-CAM, Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education)

Projekt vodi Evropska agencija za razvoj obrazovanja za grupe sa posebnim potrebama (*European Agency for Development in Special Needs Education*), a celokupan program rada dostupan je na veb-sajtu <http://www.European-agency.org/news/mapping-the-implementation-of-policy-for-inclusive-education>.

Aktivnosti

Glavne aktivnosti biće predstavljene na dve konferencije, u Belgiji 2010. godine i u Mađarskoj 2011. godine. Konferencije imaju za svrhu da dovedu do usaglašavanja stavova zemalja članica o sprovođenju politike inkluzivnog obrazovanja ciljajući na sve koji su učesnici procesa donošenja odluka o inkluzivnom obrazovanju, kao i prikupljanje podataka o dogovorenim kvalitativnim i kvantitativnim podacima za sprovođenje inkluzivnog obrazovanja. Učesnici konferencija su, pored ostalih, i Direktorat za obrazovanje i kulturu Evropske komisije, *Eurostat* i *Eurydice*.

Budžet projekta je: 191 703 €

5. Potprogram Leonardo da Vinči

Ključni ciljeva ovog potprograma u periodu 2007-2013. jesu unapređenje kvaliteta srednjeg stručnog obrazovanja i povećanje obima saradnje između institucija i organizacija koje se bave izvođenjem nastave i obuka sa preduzećima, socijalnim partnerima i drugim značajnim telima širom Evrope.

Leonardo projekti mogu da podstaknu **razvoj inovativnih rešenja u srednjem stručnom obrazovanju** i transfer znanja iz jedne zemlje u druge, priznavanje kvalifikacija i kompetencija stečenih kako kroz formalno, tako i kroz neformalno obrazovanje i podršku razvoja novih sadržaja, usluga, nastavnih metoda i prakse celoživotnog učenja.

U realizaciju Leonardo projekata mogu da se uključe srednje stručne škole, kao i različite institucije i organizacije angažovane na pružanju stručnog obrazovanja i obuka. Pored njih, tu su i državni organi i lokalna samouprava, preduzeća, privredne komore i druge sektorske i profesionalne organizacije, visokoškolske institucije, instituti i istraživački centri, nevladine i druge organizacije.

Vrste projekata koje su trenutno otvorene za učešće institucija iz Srbije su: multilateralni projekti koji se odnose na razvoj inovacija, multilateralne mreže i pridružene mere. Sve navedene vrste projekata spadaju u tzv. centralizovani deo programa za Celoživotno učenje kojim rukovodi Izvršna agencija za programe iz oblasti obrazovanja, medija i kulture.

Leonardo multilateralni projekti za razvoj inovacija mogu trajati najmanje jednu a najviše tri godine i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 400 000 € (maksimalni iznos koji se može dodeliti za godinu dana je 200 000 €). U njima moraju učestvovati minimalno tri institucije iz tri različite zemlje učesnice Programa za celoživotno učenje od kojih je barem jedna zemlja Evropske unije.

Krajnji rezultat multilateralnih projekata za razvoj inovacija (*ne treba ih mešati sa multilateralnim projektima koji se odnose na transfer inovacija*) jeste određena novina u sadržajima, metodama i procedurama vezanim za srednje stručno obrazovanje. Strateški prioriteti za ovu vrstu projekata za konkurs u 2012. godini su:

- uvođenje Evropskog sistema bodova za stručno obrazovanje i obuku i prepoznavanje ishoda učenja i kvalifikacija,
- unapređenje sistema osiguranja kvaliteta u domenu stručnog obrazovanja i obuka i
- razvoj stručnih veština u skladu sa potrebama tržišta rada – nove veštine i poslovi.

Leonardo multilateralne mreže mogu trajati do tri godine i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 600 000 € (maksimalni iznos koji se može dodeliti za godinu dana je 200 000 €). U njima mora učestvovati minimalno pet institucija iz pet različitih zemalja učesnica Programa za celoživotno učenje od kojih je barem jedna zemlja članica Evropske unije.

Leonardo multilateralne mreže imaju za cilj jačanje veza između različitih učesnika u sistemu stručnog obrazovanja i obuka, unapređenje kvaliteta, uvođenje evropske dimenzije i vidljivosti pitanja od zajedničkog interesa u ovoj oblasti. Strateški prioriteti za ovu akciju u 2012.godini su:

- saradnja između svih aktera u domenu stručnog obrazovanja i obuka i poslovnog sektora i
- razvoj strategija za mobilnost u domenu stručnog obrazovanja i obuka.

Leonardo prateće mere mogu trajati najviše godinu dana i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 150 000 €. U pratećim merama ne postoje ograničenja u smislu uključenosti broja institucija i broja zemalja iz koje institucije dolaze.

Prateće mere u sklopu Leonardo da Vinči potprograma usmerene su prevashodno na širenje informacija i korišćenje rezultata i obuhvataju, na primer:

- širenje informacija u cilju promovisanja i poboljšanja vidljivosti aktivnosti rezultata u okviru potpograma;
- tematsko umrežavanje tekućih projekata koji se bave sličnom temom (recimo, organizacija sastanaka u cilju razmene znanja, publikovanje ažuriranih podataka o projektima, organizovanje tematskih letnjih škola i sl.);
- prikupljanje podataka o rezultatima projekata kroz razvoj zajedničke baze podataka;

- podrška za organizovanje konferencija i događaja koji će okupljati učesnike na projektu i potencijalne korisnike u relevantnim sektorima, uz naglašeno promovisanje i transfer znanja koja predstavljaju rezultat projekata novim korisnicima;
- sisteme obuke i prakse.

Druge vrste aktivnosti u kojima će institucije i pojedinci iz Srbije moći da učestvuju u budućnosti

Sa nastavkom procesa evropskih integracija Srbije, očekuje se i dalji napredak u pristupanju svim delovima Programa za celoživotno učenje, pa će institucije moći da dobiju finansiranje i za druge vrste projekata u sklopu potprograma Leonardo, kao što su multilateralni projekti koji se odnose na transfer inovacija, partnerstva i mobilnosti, poseta za pojedince koji pripremaju projekte kod partnerskih institucija, početna stručna obuka za učenike ili one koji su završili obuku i školovanje, praksa u firmama u nekoj drugoj zemlji, obuke za one koji su već zaposleni, partnerstva između institucija zarad razmene nastavnika i učenika.

5.1 Leonardo da Vinči multilateralni projekti za razvoj inovacija - primeri

Primer 1: Kreiranje otvorenih *on-line* alata za učenje

(141783-LLP-1-2008-1-DK-LEONARDO-LMP Producing Open Online Learning System Tools - POOLS-T)

Veb-sajt projekta: <http://www.languages.dk/>

Trajanje projekta: 2 godine

Koordinator: Univerzitet za tehnologiju u Dortmundu, Nemačka

Zemlje učesnice: Nemačka, Italija i Švedska

Odobren budžet: 402 267 €

Rezultati projekta:

Projekat je usmeren na razvoj softverskih alata za nastavnike i učenike u procesu savladavanja integrisanih sadržaja (*eng. content and language integrated learning – CLIL*) uključujući i jezike koji nisu široko rasprostranjeni (*eng. less widely used and taught languages – LWUTL*).

Aplikacije koje se razvijaju treba da konvertuju tekstove i veb-stranice u html stranice pri čemu bi sve reči bile povezane sa besplatnim onlajn rečnicima koji pokrivaju mnoge kombinacije evropskih jezika. Rezultati projekta su usmereni na kreiranje platforme za komunikaciju, veb-sajta i bloga.

Primer 2: Inoviranje obuka za turističke vodiče u kontekstu celoživotnog učenja kao pripreme za održivu, različitu i uzbudljivu Evropu

(510487-2010-LLP-BE-LEONARDO-LMP Innoguide: Innovation in LLL Tourist Guide Training Tourist guides as partners for a sustainable, diverse and exciting Europe!)

Veb-sajt projekta: <http://www.innoguidetourism.eu/>

Trajanje projekta: 3 godine

Koordinator: Toerisme Vlaanderen, Belgija

Zemlje učesnice: Belgija, Norveška, Mađarska, Španija, Holandija, Italija, Francuska, Malta

Odobren budžet: 470 469 €

Očekivani rezultati:

Osnovni ciljevi ovog projekta su izrada komparativne studije o programima obuka za turističke vodiče u partnerskim zemljama, razvoj tri modula na engleskom za predavače i turističke vodiče i uspostavljanje platforme za razmenu iskustava.

Projekat će omogućiti svima onima koji se bave obukama turističkih vodiča da u svoje programe uključe komponente koje će se ticati održivosti uz posebno isticanje interkulturalne medijacije u Evropi kao doprinosu celoživotnom učenju, olakšati interkulturalni dijalog između turista i vodiča, povećati svest kod turista o ekološkim i socio-kulturnim izazovima u cilju promovisanja održivog turizma i povećanje kvaliteta programa za obuku turističkih vodiča i sistema kvalifikacija širom Evrope u kontekstu celoživotnog učenja.

Primer 3: “Zeleno selo“

(510138-LLP-1-2010-1-UK-LEONARDO-LMP Green Village)

Veb-sajt projekta: <http://www.grampusheritage.co.uk>

Trajanje projekta: 2 godine

Koordinator: Grampus Heritage & Training Limited

Zemlje učesnice: Velika Britanija, Belgija, Kipar, Nemačka, Irska, Island, Rumunija, Slovačka, Italija

Odobren budžet: 491 051 €

Očekivani rezultati:

Ovaj projekat okuplja 9 evropskih zemalja koje dele zajedničke probleme kakvi su odlazak mlade populacije, porast broja starih ljudi, izumiranje tradicionalnih veština i pad standarda. S druge strane, partneri prepoznaju niz mogućnosti za održivi razvoj u seoskim sredinama na osnovu razvoja novih tržišta za prirodne lokalne proizvode i razvoja turističke ponude.

Na osnovu serije radnih paketa projekat razvija 6 modula o održivoj izgradnji, prirodnim izvorima energije, osnaživanju zajednica, zdravoj hrani i proizvodnji drvne građe. Ciljne grupe za razvijene programe su praktičari i poslovni ljudi, kao i seosko stanovništvo u koje spadaju farmeri i vlasnici šumskih površina; najšira ciljna grupa su mala i srednja preduzeća.

Primer 4: Personalizovano obučavanje malih i srednjih preduzeća na temu održivog razvoja

(510344-LLP-1-2010-1-GR-LEONARDO-LMP Personalised Sustainability Coaching for SMEs - PeSCoS)

Veb-sajt projekta: <http://www.pescos.eu/pescos/app/home>

Trajanje projekta: 2 godine

Koordinator: AVACA Technologies S.A.

Zemlje učesnice: Grčka, Poljska, Italija, Holandija, Španija, Kipar, Portugal

Odobren budžet: 342 628 €

Očekivani rezultati:

Cilj projekta je omogućavanje personalizovane obuke za mala i srednja preduzeća u pogledu ekoloških alternativa za poslovanje. Obuka bi trebalo da ponudi alternativne načine za uštedu novca i poslovanje koje će biti u manjoj meri štetno za životnu sredinu.

Svi postupci će biti podeljeni na sledeće kategorije:

- jednostavne aktivnosti koje mogu odmah da se sprovedu bez dodatnih ulaganja,
- jednostavne aktivnosti koje mogu odmah da se sprovedu, ali zahtevaju izvesna ulaganja,
- aktivnosti za koje je potrebno ispuniti određene preuslove, ali koje ne zahtevaju ulaganja i
- aktivnosti za koje je potrebno ispuniti određene preuslove i koje zahtevaju dodatna ulaganja.

Na osnovu takvih polaznih informacija, odrediće se nivo posvećenosti malih i srednjih preduzeća i odrediti optimalan pravac delovanja na osnovu specifičnih karakteristika.

5.2 Leonardo da Vinči mreže - primeri

Primer 1: Stručna edukacija kustosa digitalnih sadržaja u Evropi

(510023-2010-LLP-UK-LNW Digital Curator Vocational Education Europe)

Veb-sajt projekta: <http://www.digcur-education.org/>

Trajanje projekta: 30 meseci

Koordinator: MDR Partners (Consulting) Limited

Zemlje učesnice: Velika Britanija, Italija, Kanada i Nemačka

Odobren budžet: 698 504 €

Rezultati projekta:

DigCurV mreža okuplja organizacije u Evropi, Kanadi i SAD sa velikim iskustvom u čuvanju digitalnih biblioteka i zapisa u cilju kreiranja okvira za stručno usavršavanje kustosa za digitalne sadržaje u bibliotekama, arhivima, muzejima i drugim institucijama kulture.

Ova mreža će omogućiti zaposlenim i poslodavcima da razviju nove veštine neophodne za te poslove kroz stručno usavršavanje.

Primer 2: Elektronsko učenje i praktična obuka industrijske zajednice u oblasti mehatronike i alternativnih tehnologija

(510586-LLP-1-2010-SL-LEONARDO-LNW E-Learning and Practical Training of Mechatronics and Alternative Technologies in Industrial Community (E-PRAGMATIC)

Veb-sajt projekta: <http://www.e-pragmatic.eu/>

Trajanje projekta: 2 godine

Koordinator: Univerzitet u Mariboru

Zemlje učesnice: Slovenija, Nemačka, Španija, Poljska, Austrija i Holandija

Odobren budžet: 698 504 €

Očekivani rezultati:

E-PRAGMATIC mreža će ojačati postojeće i uspostaviti nove interne obuke u kompanijama na polju mehatronike. Obuka će omogućiti zaposlenima i stažistima u industriji da steknu nove profesionalne veštine i da u skladu sa tim poboljšaju svoj radni učinak. Obuka će biti posebno usmerena na starije profesionalce koji zbog brzog tehnološkog napretka moraju da steknu nova znanja da bi mogli da zadovolje potrebe posla.

Moderan sistem daljinskog učenja može efikasno da služi profesionalcima u industriji i efiksano da reši uočene probleme.

5.3 Leonardo da Vinči prateće mere - primer

Diseminacija koncepta MAMED za obuku na temu revalorizacije medicinske opreme

(142098-LLP-1-2008-1-FR-LEONARDO-LAM COMMAMED: Dissemination of MAMED concept of training; revalorisation of medical equipment)

Veb-sajt projekta: <http://www.mamedical.org/index.php?id=169>

Trajanje projekta: 1 godina

Koordinator: Handicap & Libertes

Zemlje učesnice: Francuska, Španija i Rumunija

Odobren budžet: 177 774 €

Rezultati projekta:

MAMED (*Matériel Médical*) je mreža evropskih institucija aktivna u domenu recikliranja medicinske opreme. Projekat je stoga usmeren na sprovođenje obuka i radionica na temu prodaje, iznajmljivanja, popravki i održavanja medicinske opreme. Aktivnosti su posebno

usmerene na osetljive grupe kao što su ljudi sa posebnim potrebama i ljudi koji su nezaposleni tokom dužeg vremenskog perioda.

6. Potprogram Erasmus

ERAZMUS (*European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*) je deo Programa za celoživotno učenje koji podržava modernizaciju sistema visokog obrazovanja, saradnju sa tržištem rada, organizaciju stručne prakse i razmenu studenata i nastavnika.

Institucije iz Srbije za sada mogu da učestvuju u **Erasmus multilateralnim projektima, mrežama i pratećim merama**, putem kojih je moguće podneti projekte koji se uklapaju u jedan ili više strateških prioriteta za reformu visokog obrazovanja.

Tempus i Erasmus – sličnosti i razlike

Strateški prioriteti za reformu visokog obrazovanja u velikoj meri su poznati institucijama iz Srbije zbog učešća u Tempus programu. U Tempus i Erasmus projektima moguće je razvijati studijske programe, razne strategije, unapređivati upravljanje sistemom visokog obrazovanja, saradivati sa preduzećima i sl. Međutim, važno je napraviti razliku između ta dva programa kada je učešće Srbije u pitanju. Naime, Tempus je program pomoći, a Erasmus saradnje. To znači da se u Tempusu ne očekuje da institucije koje učestvuju budu vodeće u nekom polju, budući da je predviđeno da se tokom projekta vrši transfer znanja iz Evropske unije u Srbiju. Za učešće u Erasmusu pak neophodno je da već postoji visoka stručnost u oblasti koja je predmet projekta. U Erasmusu se od svih partnera, ne samo od onih iz Srbije, očekuje da ostvare promene na nivou svoje institucije, odnosno države.

Ko može da učestvuje u Erasmus projektima?

Erasmus je namenjen pre svega visokoškolskim institucijama koje imaju dozvolu za rad, odnosno koje su priznate u matičnoj državi. Imajući u vidu prioritete ovog potprograma, važno je uključiti i sve ostale organizacije koje na bilo koji način mogu da pomognu realizaciju projekta kao što su organi državne uprave i lokalne samouprave, privredne komore, škole, preduzeća, studentske i nevladine organizacije i stručna udruženja.

6.1 Erasmus multilateralni projekti

Ova vrsta projekata je manje zahtevna od multilateralnih mreža, a važno je znati i da Evropska komisija izdvaja daleko više sredstava za multilateralne projekte.

U tabeli koja sledi nalazi se pregled strateških prioriteta za ovu vrstu projekata a posebno su naznačeni mogući rezultati i aktivnosti koji bi, ukoliko se predvide projektnom prijavom, mogli da budu favorizovani pri ocenjivanju prijave za projekte.

Strateški prioriteti za Erasmus multilateralne projekte	Prijave projekata koje predvide sledeće rezultate i aktivnosti će imati prednost pri ocenjivanju:	
Saradnja između visokoškolskih ustanova i privrede	Razvijanje nastavnih sadržaja od značaja za privredu Udruživanje sa preduzećima u cilju boljeg nastupa na tržištu	
Socijalna dimenzija visokog obrazovanja	Povećanje dostupnosti visokog obrazovanja Uspostavljanje sistema i mehanizma za praćenje dostupnosti visokog obrazovanja Razvoj obrazovnih politika u cilju podrške završavanja studija Rodna ravnopravnost Društvena odgovornost visokoškolskih ustanova	
Strategije mobilnosti i uklanjanje barijera mobilnosti u visokom obrazovanju	Analiza barijera za organizaciju razmene Razvoj mehanizama za uklanjanje barijera Povećanje dostupnosti informacija	
Podrška modernizaciji visokog obrazovanja	Reforma kurikuluma	Mehanizmi za praćenje zapošljivosti diplomiranih studenata Reforma studijskog programa na sva tri nivoa uz uspostavljanje zajedničke ili dvostruke diplome Razvijanje čitavog ciklusa interdisciplinarnih studija Razvijanje kurikuluma i modula za kontinuiranu edukaciju
	Reforma upravljanja visokoškolskom institucijom	Unapređenje kulture kvaliteta na nivou Evrope Autonomija i odgovornost visokoškolskih institucija Razvoj strateškog planiranja
	Reforma finansiranja	Razvoj strategija za povećanje efikasnosti Razvoj mehanizama za diversifikaciju prihoda

		Promovisanje i uspostavljanje mehanizama za investicije visokoškolskih ustanova
Podsticanje izvrsnosti i inovacije u visokom obrazovanju	Omogućavanje studentima da rade u istraživačkim laboratorijama i u sličnom okruženju Podsticanje inovativnosti i preduzetništva kod studenata Podržavanje razmene iskustva u okviru inovativnih doktorskih programa	

Tabela 2: Strateški prioriteti za Erasmus multilateralne projekte

Erazmus multilateralni projekti - primeri

Primer 1: RAZVOJ KURIKULUMA – Studijskih programa, evropskih modula i kontinuiranog obrazovanja:

Međunarodne master studije o državnoj upravi i tranzicionoj koordinaciji

(The International Master on Public Administration and the Coordination of Transition)

[\(http://www.impact4.me/\)](http://www.impact4.me/)

Projekat su inicirali sledeći univerziteti: *Radboud University Nijmegen, Corvinus University Budapest* i Univerzitet u Ljubljani. Master studije koje su razvijene kroz ovaj Erazmus projekat traju dve godine i treba da pruže mogućnost za obrazovanje službenika u javnoj upravi koji će biti svesni složenosti tekuće problematike u ovoj oblasti i biti u prilici da sagledaju kako lokalnu tako i globalnu perspektivu delovanja. Studenti slušaju po jedan semestar na svakom od univerziteta i sami biraju gde će provesti poslednji, četvrti semestar u toku kojeg rade na izradi teze.

Primer 2: MODERNIZACIJA VISOKOG OBRAZOVANJA:

Evropski univerziteti – diversifikacija prihoda

(European Universities - Diversifying Income Streams)

[\(http://www.eua.be/eudis/\)](http://www.eua.be/eudis/)

Projekat EUDIS vodi Evropska asocijacija univerziteta (EUA) u saradnji sa mrežom *HUMANE*, Univerzitetom u Bolonji i Bavarskim državnim institutom za visoko obrazovanje, nauku i planiranje. Njegovi ciljevi su mapiranje stanja u pogledu izvora finansiranja koji se susreću kod evropskih univerziteta kao i promovisanje primera dobre prakse. Projekat zagovara

institucionalnu perspektivu u vezi sa temom finansiranja u visokom obrazovanju kako bi se onima koji kreiraju politike na nacionalnom i EU nivou ukazalo kako da na najbolji način pomognu i usmere proces promene načina sticanja prihoda u visokom obrazovanju.

Primer 3: VIRTUELNI KAMPUSI:

Virtuelno okruženje za učenje zdravstvenih organizacija

(Web-based Health Organisations Learning Environment“)

[\(http://projekte.hs-magdeburg.de/whole/\)](http://projekte.hs-magdeburg.de/whole/)

Kroz projekat se razvija Virtuelna akademija zdravstvene zaštite koja pruža šansu svima koji su uključeni u proces brige o zdravstvenoj zaštiti građana da razmene iskustva i da učestvuju. Na akademiji se formira i Evropski master za interkulturalne i društvene studije zdravstvene zaštite (*European Masters Degree for Intercultural and Societal Healthcare Studies*) koje bi trebale da ponude istraživanje i inovativni sadržaj u oblasti politike zdravstvene zaštite i strategija.

Master program zajednički organizuju univerziteti iz Italije, Nemačke, Grčke, Slovenije i Velike Britanije a teme koje se izučavaju na njemu proizvod su konsultacija na nacionalnom nivou sa relevantnim akterima u oblasti zdravstvene zaštite. Master program treba da bude fleksibilan i modularan, da zadovolji potrebe ljudi iz prakse i da ponudi rešenja primenljiva u njihovom radnom okruženju.

Primer 4: SARADNJA IZMEĐU VISOKOG OBRAZOVANJA I PRIVREDE:

Q-Planet – Model za kvalitetno trans-nacionalno uključivanje studenata u preduzeća

(A Model for Quality of trans-national student Placements in Enterprises)

[\(http://www.q-planet.org/old_version/project.htm\)](http://www.q-planet.org/old_version/project.htm)

Kroz ovaj projekat biće formirani regionalni referentni centri za kvalitet koji će poslužiti kao most između preduzeća koja primaju i visokoškolskih institucija koje šalju studente na praksu. Centri će analizirati kvalitet prakse a razvijaće se i evropska strategija i model načina angažovanja koji može da posluži u posredovanju i kontroli kvaliteta na lokalnom, regionalnom i evropskom nivou. Biće razvijena i kompleksna metodologija o tome kako da se izgrade ovakvi centri, spremni da budu integrisani u evropski sistem.

6.2 Erasmus multilateralne mreže

Erazmus akademske mreže su osmišljene tako da promovišu evropsku saradnju i inovacije u određenim oblastima. Ne postoje strogi prioriteti za osmišljavanje multilateralnih mreža, ali se od ovih vrsta projekata očekuje da:

- poboljšaju kvalitet nastave u visokom obrazovanju,
- promovišu evropske dimenzije u okviru određene akademske discipline, tj. doprinesu harmonizaciji ishoda učenja na univerzitetima koji učestvuju u projektu,
- doprinesu razvoju inovacija, kao i razmeni metodologije i dobrih praksi putem saradnje u okviru mreže visokoškolskih ustanova, profesionalnih udruženja, preduzeća i dr.

Aktivnosti multilateralnih mreža su usmerene na:

- mapiranje polja – opis, analiza i upoređivanje postojećih nastavnih metoda, definisanje i eksperimentisanje sa novim metodama, identifikacija postojećeg nastavnog materijala visokog kvaliteta i omogućavanje njihove dostupnosti članovima mreže putem baze podataka;
- unapređenje kvaliteta određenih studijskih programa;
- podržavanje saradnje u okviru evropskog prostora visokog obrazovanja – procena najsavremenijih koncepta saradnje, identifikacija potreba i prepreka, kao i načina za njihovo prevazilaženje (upotreba ECTS-a, novih modela koordinacije, evropskih strategija);
- definisanje i ažuriranje generičkih i sektorskih kompetencija metodom pilot projekta „Usklađivanje obrazovnih struktura u Evropi“ (*Tuning Educational Structures*). Na mrežama je da u svojim disciplinama kroz projekte primene rezultate i metodologije projekata usklađivanja;
- Promocija sinergije nastave i istraživanja podsticanjem visokoškolskih institucija da integrišu rezultate istraživanja i predavanja i povežu Erasmus mreže sa tematskim mrežama finansiranih od strane Generalnog direktorata za istraživanje i nauku Evropske komisije;
- Jačanje veza između obrazovanja i društva, spajanje javnog i privatnog sektora, naučnika i profesionalaca, doprinoseći inovativnom kapacitetu Evrope.

Primeri Erasmus multilateralnih mreža

Primer 1: EurOBIOTECH – Mreža evropske biotehnologije

<http://www.Eurobiotechproject.net/home.htm>

Cilj mreže je razvoj biotehnološke industrije stvaranjem sinergije između institucija i preduzeća a njeni specifični ciljevi su:

- Stvaranje veza između obrazovanja, istraživačkih aktivnosti evropskih institucija i rasta preduzeća,
- Unapređenje ovog odnosa radi uzajamne koristi,
- Procena već razvijenih didaktičkih pristupa u potencijalnom otvaranju novih radnih mesta,
- Identifikacija dobre, praktične metodologije u razvoju ove oblasti
- Favorizacija ekonomskog razvoja ugroženih područja širom Evrope.

Primer 2: LINK – *Learning Inclusively - Network + Know-how*

<http://www.thelinknetwork.eu/>

LINK je mreža za udruživanja organizacija, obrazovnih institucija, stručnjaka za invaliditet, akademika, studenata i zainteresovanih pojedinaca u cilju potpunog uključivanja studenata.

Ciljevi mreže su sledeći:

- Deljenje znanja, najboljih praksi i iskustva u cilju podizanja kvaliteta usluga za studente sa invaliditetom širom Evrope
- Doprinos stvaranju jedinstvenog pristupa studentima sa invaliditetom širom Evrope
- Spajanja stručnjaka, studenata, akademika i institucionalnog osoblja u cilju stvaranja jedinstvene sinergije, deljenja inovativnih ideja i praksi putem foruma, godišnjih događaja i zajedničke biblioteke
- Pomoć studentima sa invaliditetom koji žele da studiraju u drugim zemljama kroz „Uči u inostranstvu bez granica“ (forum na kom studenti mogu da postavljaju pitanja o pristupu, podršci, finansiranju itd. lokalnim mentorima i studentima sa znanjem o situaciji na terenu)

6.3 Erasmus prateće mere

Ovakvi projekti se podnose kao dopuna projektima sprovedenim pod drugim Erasmus akcijama. Njihov doprinos je u modernizaciji visokoškolskog obrazovanja, unapređenje primene Erasmus mobilnosti, imaju za cilj da podrže aktivnosti komunikacije, kao i događaje za širenje i korišćenje rezultata Erasmus projekata.

Projekti treba da budu inovativni, samostalni i da imaju za cilj da:

- Imaju jasan značaj za evropsku modernizaciju visokog obrazovanja i podizanje svesti relevantnih ciljnih grupa ili opšte javnosti o značaju evropske saradnje u polju visokog obrazovanja
- Vode poboljšanju sprovođenja Erasmus mobilnosti
- Doprinesu širenju informacija o rezultatima projekata
- Podstiču međusektorsku sinergiju između akcija LLP-a u konkretnim temama
- Pomognu sprovođenje aktivnosti koje se posebno tiču aspekata poprečnih politika među kojima su jednakost između žena i muškaraca, integracija ljudi sa invaliditetom i posebnim potrebama, i promocija interkulturalnog obrazovanja i borba protiv rasizma
- Omoguće sprovođenje drugih aktivnosti fokusiranih na specifične teme, ciljne grupe ili kontekste opravdanih potrebama trenutnog stanja u visokom obrazovanju u zemljama učesnicama.

Tabela 3: Tehnički preduslovi za podnošenje projekata

	MULTILATERALNI PROJEKTI	MULTILATERALNE MREŽE	PRATEĆE MERE
Ko može da podnese projekat (i druge organizacije mogu biti partneri)	visokoškolske ustanove, preduzeća, profesionalne organizacije, privredne komore, socijalni partneri, državni organi, udruženja i druge organizacije od značaja za visoko obrazovanje	visokoškolske ustanove, javna tela, preduzeća, udruženja i druge organizacije od značaja za visoko obrazovanje	
Minimalan broj zemalja	3 (prosek 6 država)	25 (prosek-50 partnera)	1 (prosek-4 partnera)
Trajanje projekta (u godinama)	2 – 3	3	1
Finansiranje EU	150 000-300 000 € u zavisnosti od trajanja Projekta	Maksimalno 600 000 €	Maksimalno 150 000 €

7. Potprogram Gruntvig

Unutar različitih delova Programa za celoživotno učenje otvara se veliki broj **možnosti za obuke i učenje odraslih**, ali je ovaj segment obrazovanja posebno zastupljen i u potprogramu Gruntvig.

Gruntvig projekti, u najširem smislu, imaju za cilj da doprinesu pronalaženju rešenja za izazove koje obrazovanju Evrope pruža sve veći broj starije populacije. Konkretnije rečeno, ciljevi Gruntviga su:

- unapređenje kvaliteta i dostupnosti prilika za učenje odraslih zarad unapređenja znanja i kompetencija
- bolji kvalitet i obim saradnje između organizacija i institucija koje pružaju obrazovanje odraslih širom Evrope

Ovaj potprogram podržava i inovacije u praksi obrazovanja odraslih, transfer znanja među zemljama, korišćenje novih tehnoloških rešenja i unapređenje upravljanja institucijama za obrazovanje odraslih. Kroz njegove projekte, posebno se posvećuje pažnja obrazovanju ljudi iz osetljivih i marginalizovanih društvenih grupa, dakle, ljudima koji nisu završili ni jedan nivo obrazovanja, ali i starim licima.

Institucije iz Srbije mogu se uključiti u centralizovane delove potprograma, a to su multilateralni projekti, multilateralne mreže i prateće mere.

Multilateralni projekti treba da doprinesu razmeni iskustava i dobroj praksi, kao i da podstaknu ostvarivanje što konkretnijih rezultata – nastavnih metoda, materijala, kurseva za učenje odraslih. Takođe je važno, kroz projekte, pokazati vezu sa nekim od važnih instrumenata ili politika razvijenih u evropskim okvirima saradnje kakvi su evropski okvir kvalifikacija, smernice za priznavanje neformalnog i implicitnog učenja, evropski okvir ključnih kompetencija, *Europass*, evropski sistem akumulacije i prenosa bodova za strukovno obrazovanje (*ECVET*) i sl.

Gruntvig multilateralni projekti mogu trajati najmanje jednu a najviše tri godine i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 300 000 € (maksimalni iznos koji se može dodeliti za godinu dana je 150 000 €). U njima moraju učestvovati minimalno tri institucije iz tri različite zemlje učesnice Programa za celoživotno učenje od kojih je barem jedna zemlja Evropske unije.

Prilikom konkurisanja za multilateralne projekte u okviru konkursa za 2012. godinu mora se pronaći tema koja se uklapa u neku od sledećih **prioritetnih oblasti**:

- usvajanje ključnih kompetencija kroz obrazovanje odraslih,
- uloga obrazovanja odraslih u jačanju socijalne kohezije i rodne ravnopravnosti,
- učenje među generacijama: učenje kod starih osoba i učenje unutar porodice,
- obezbeđivanje kvaliteta u obrazovanju odraslih uključujući i profesionalni razvoj osoblja.

Multilateralne mreže su projekti koji okupljaju veći broj institucija i kao takve, predstavljaju zajedničke platforme za diskusiju, analizu i razmenu informacija o ključnim pitanjima u praksi obrazovanja odraslih. One mogu doprineti oblikovanju politika i daljem istraživanju u ovoj oblasti, definisanju terminologije, identifikovanju tekućih i novih potreba, širenju rezultata i preporuka.

Gruntvig multilateralne mreže mogu trajati do tri godine i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 450 000 € (maksimalni iznos koji se može dodeliti za godinu dana je 150 000 €). U njima mora učestvovati minimalno deset institucija iz deset različitih zemalja učesnica Programa za celoživotno učenje od kojih je barem jedna zemlja članica Evropske unije.

Od **prioritetnih oblasti** za Gruntvig mreže u konkursu za 2012. godinu ističe se promovisanje socijalne kohezije kroz unapređenje mogućnosti za učenje za specifične društvene grupe kao što su Romi, imigranti, starije osobe, ljudi sa invaliditetom, osobe u kazneno-popravnim ustanovama i zatvorima. Mreže stoga mogu uključiti i ljude koji nisu stručnjaci za obrazovanje već su stručnjaci za određenu oblast društvenih politika.

Gruntvig prateće mere su projekti kraćeg trajanja (godinu dana) koji pružaju priliku da se pronađe sinergija između aktivnosti i prošire informacije o drugim aktivnostima. To mogu biti konferencije, seminari o evropskoj saradnji u oblasti obrazovanja odraslih, kampanje za podizanje svesti, organizacija takmičenja, razvoj, priprema publikacija o obrazovanju odraslih i širenje informacija o rezultatima saradnje, uspostavljanje ili unapređenje rada evropskih tela i asocijacija koje se bave ovom temom.

Gruntvig prateće mere mogu trajati najviše godinu dana i dobiti finansiranje od Evropske unije od maksimalno 150 000 €. U pratećim merama ne postoje ograničenja u smislu uključenosti broja institucija i broja zemalja iz koje institucije dolaze.

U Gruntvig projektima mogu učestovati sve organizacije i institucije koje se bave pružanjem obrazovanja za odrasle - formalnog i neformalnog, osnovne i srednje škole koje nude kurseve za odrasle, narodni univerziteti, centri za obuke, neprofitne organizacije i fondacije, sindikati, udruženja poslodavaca, sportska udruženja, biblioteke, muzeji, bolnice, kazneno-popravne ustanove, visokoobrazovne ustanove koje se bave nekim aspektom istraživanja obrazovanja odraslih, predstavnici javne uprave na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou, evropske

organizacije, medijske kuće, izdavači i razni drugi. Posebno se ohrabruju projekti u kojima učestvuju različite vrste institucija, tamo gde je to primereno i potrebno za ostvarivanje rezultata i ciljeva projekta.

U druge vrste Gruntvig aktivnosti, u kojima će institucije i pojedinci iz Srbije moći da učestvuju u budućnosti, spadaju: mobilnost pojedinaca, studijske posete, radna praksa za asistente u nastavi, razmene nastavnika, učešće na Gruntvig seminarima i radionicama, partnerstva institucija, projekti za volontiranje seniora Evrope, projekti za razvoj disciplina i pojedinih oblasti, obezbeđivanje kvaliteta u obrazovanju odraslih, pripremne posete za pisanje projekata, kontakt seminari, sastanci sa mogućim partnerima na projektima.

7.1 Gruntvig multilateralni projekti – primeri

Primer 1: Nove veštine - koncept obuke trenera

(509958-LLP-1-2010-1-DE-GRUNDTVIG-GMP, Pro-Skills 2: Train-the-trainer concept)

Projekat vodi Centar za empirijska pedagoška istraživanja Univerziteta *Koblenc-Landau*, iz Nemačke, a u njemu učestvuju i druge institucije iz Nemačke, Luksemburga, Slovenije, Finske, Grčke, Italije, Mađarske.

Očekivani rezultati

Projekat se zasniva na rezultatima prethodne inicijative i teži što boljem kvalifikovanju osoblja angažovanog u oblasti obrazovanja odraslih, celoživotnog učenja i socijalnog rada, kroz razne vrste obuka. Projekat se bavi i principima obezbeđenja kvaliteta za ponuđene treninge, kompetencijama odraslih, sertifikacijom i uspostavljanjem regionalnih i nacionalnih mreža institucija koje se bave obrazovanjem odraslih.

Budžet projekta je 379 851 €. Više informacija o konceptu dostupno je putem veb-sajta <http://www.pro-skills.eu/train-the-trainer-concept/>.

Primer 2: Kursevi obuke za osnove „finansijske pismenosti“

(510140-LLP-1-2010-1-PT-GRUNDTVIG-GMP, Financial Literacy competencies for adult learners)

Projekat vodi Institut za računovodstvo i administraciju iz Porta u Portugaliji a učesnici su institucije iz Slovenije, Slovačke, Austrije, Italije, Velike Britanije, Kipra i Češke Republike.

Očekivani rezultati

Kroz ovaj projekat osmišljeni su kursevi za građane koji žele da bolje upravljaju svojim budžetom i nauče nešto više o mehanizmima rada koje susreću kod finansijskih institucija. Na ovaj način građanima se pomaže da se izbore sa izazovima modernog potrošačkog društva i spreče zaduživanje i upadanje u teške materijalne situacije, bolje planiraju svoj porodični budžet, uvećaju štednju ili investiraju.

Biće pripremljen priručnik, proveren i odobren od strane svih interesnih strana i javnih institucija na maternjem jeziku svake od zemalja učesnica.

Budžet projekta je 395 023 €. Informacije o projektu su dostupne na veb-sajtu

<http://www.financial-literacy.eu/cms/index.php?id=103&L=3>

Primer 3: Razvoj materijala za paket podrške roditeljima i nastavnicima dece koja boluju od cerebralne paralize

(Development of supportive packages for parents and teachers of children with cerebral palsy, 03-18 age group 510485-LLP-1-2010-1-TR-GRUNDTVIG-GMP)

Koordinator projekta je Departman za obrazovanje grada Ankare (*Ankara Müllğ Eđđtđm Müdürlüğü*) iz Turske a u projekat su uključene institucije iz Portugalije, Italije, Danske, Turske, Rumunije i Grčke.

Očekivani rezultati

Trenizi za roditelje i nastavnike biće glavni proizvod projekta, kao i materijali dostupni na veb-sajtu. Projekat je prilika da učesnici razmene informacije o najboljem pristupu, strategiji i korišćenju tehnologija koje mogu biti od pomoći za roditelje, decu i njihove nastavnike.

Budžet projekta je 400 346 €. Informacije o projektu su dostupne na veb-sajtu: <http://www.cp-pack.eu/>

Primer 4: Priznavanje neformalnog učenja odraslih stečenog kroz mobilnost

(510577-LLP-1-2010-1-DE-GRUNDTVIG-GMP, Validation of Informal Learning in Mobility Actions)

Projekat vodi BUPNET mreža (*Bildung und Projekt Netzwerk GmbH*) iz Nemačke, a učestvuju institucije iz Austrije, Belgije, Španije, Italije, Francuske, Litvanije, Nemačke i Malte.

Očekivani rezultati

Projekat se fokusira na aspekte primene inovativnih pristupa u ocenjivanju individualnih kompetencija pojedinaca razvijenih u neformalnom okruženju učenja i mobilnosti. Sistem je razvijen u prethodnom, sličnom projektu i pilotiran u više od 40 mini-projekata o učenju odraslih, a sada se prenosi na istraživanje o iskustvu učenja tokom mobilnosti kod odraslih.

Budžet projekta je 396 694 €. Sve neophodne informacije dostupne su na veb-sajtu projekta <http://www.vilma-eu.org/index.php?id=11>

7.2 Gruntvig mreže – primer

Evropska mreža za međugeneracijsko učenje

(510890-LLP-1-2010-1-FR-GRUNDTVIG-GNW *European Network for Intergenerational Learning*)

Projektom koordinira institucija *Espace Pedagogie Formation*, iz Francuske a u njemu učestvuju institucije iz 20 zemalja EU.

Aktivnosti

Mreža promovise koncept međugeneracijskog učenja koje je definisano kao partnerstvo u učenju, a zasniva se na reciprocitetu i uzajamnoj uključenosti ljudi različitih generacija koji zajednički rade, stiču veštine i znanja. Kroz mrežu će se okupiti ljudi koji se bave ovim aspektom učenja širom Evrope, biće podstaknuta razmena iskustava, ideja i ekspertize, a posebno će biti formirana tela preko kojih se promovise i zagovara ovaj oblik učenja.

Budžet projekta je 607 491 €. Zvaničan veb-sajt projekta je <http://www.enilnet.eu/>

7.3 Gruntvig prateće mere – primer

Građansko delovanje i učenje za lokalnu demokratiju u Evropi

(510825-LLP-1-2010-1-SK-GRUNDTVIG-GAM *Citizens Acting and Learning for Local Democracy in Europe*)

Projekat vodi Mreža građana Istočne i Centralne Evrope (*Central and Eastern European Citizens Network*), a u njemu učestvuje 21 institucija iz EU zemalja (članice mreže). Zvaničan veb-sajt projekta je <http://www.ceecn.net/calde-project.html>.

Aktivnosti

Nakon inicijalne analize potreba (*Citizen Participation Study*) kroz projekat će biti organizovana letnja škola pri Univerzitetu za građansko učestvovanje (*Citizen Participation University - CPU*) tokom leta 2011. godine sa predstavnicima institucija učesnica i Evropskog biroa za društveni razvoj (*The Combined European Bureau for Social Development*). Ova letnja škola ima za cilj da informiše učesnike o trenutnom stanju sa lokalnim demokratijama, ali i da se zajednički daju predlozi za pripremu trening materijala za građane, identifikovanje oblasti u kojima se može primeniti građansko delovanje. Treći deo projekta, pod nazivom Nedelja građanskog učestvovanja (*Citizen Participation Week*) zapravo predstavlja niz događaja koji će biti organizovani u svim zemljama učesnicama do kraja 2011. godine i uključivaće preko 30.000 građana širom Evrope. Budžet projekta je 110 411 €.

8. Transverzalni potprogram

Transverzalni potprogram je deo Programa za celoživotno učenje koji povezuje različite nivoe obrazovanja i čine ga projekti za podršku obrazovanju Roma, projekti za unapređenje nastave stranih jezika, za primenu informacionih i komunikacionih tehnologija u obrazovanju, za postizanje sinergije već finansiranih projekata i širenje dobrih praksi i mreže za razmenu dobrih praksi u oblasti celoživotnog učenja.

Sledi pregled osnovnih karakteristika različitih tipova projekata, a na narednoj strani možete pogledati prikaz strateških prioriteta za sve vrste projekata. Podsećamo da je neophodno da prijave projekata odgovore na jedan ili više strateških prioriteta.

- **Multilateralni projekti za podršku obrazovanju Roma i mreže za razmenu dobrih praksi u ovoj oblasti** – kroz ove projekte je moguće finansirati aktivnosti kojima se razvijaju mehanizmi za integraciju Roma u sistem obrazovanja kroz saradnju na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou i šire dobre prakse i razmenjuju iskustva u oblasti razvoja obrazovnih politika koje se odnose na Rome.
- **Mreže za razmenu dobrih praksi u oblasti obrazovnih politika za celoživotno učenje** – Ova vrsta projekata je namenjena pre svega ministarstvima i svima ostalima koji učestvuju u

osmišljavanju obrazovnih politika. Dobri primeri ranije finansiranih projekata su projekti „Promovisanje koncepta ishoda učenja na evropskim univerzitetima“ (<http://empleo.ugr.es/unilo/C>) i „Usaglašavanje nacionalnih i sektorskih okvira kvalifikacija sa evropskim okvirom“ (<http://www.project-nqf-sqf.eu/>).

- **Multilateralni projekti , mreže i prateće mere za unapređenje nastave stranih jezika** – ovi projekti su usmereni na unapređenje metodologije nastave stranih jezika, podizanje svesti o značaju stranih jezika, razvoj obrazovnih politika za učenje stranih jezika, podsticanje inovativnosti u pristupu nastavi i razmenu dobrih praksi.
- **Multilateralni projekti i mreže za primenu informacionih i komunikacionih tehnologija u obrazovanju** – kroz ove projekte se razvijaju nastavni sadržaji uz primenu informacionih i komunikacionih tehnologija i razmenjuju se dobre prakse i iskustva
- **Multilateralni projekti za postizanje sinergije već finansiranih projekata i širenje dobrih praksi** – podrazumeva se da su oni koji podnose projekte ovog tipa već učestvovali u Programu za celoživotno učenje, postigli određene rezultate koje sada kroz Transverzalni potprogram šire na druge države i institucije.

Osnovni preduslov za podnošenje bilo koje vrste projekata iz ove oblasti je da se prijava projekta odnosi na bar dva nivoa obrazovanja, tj. na druga dva potprograma (npr. Komenijus i Erasmus).

Ko može da učestvuje u projektima?

Sve vrste obrazovnih ustanova, resorna ministarstva, nevladine organizacije, preduzeća, privredne komore, ustanove neformalnog obrazovanja, škole stranih jezika i sve ostale organizacije koje na bilo koji način mogu doprineti realizaciji ciljeva projekta.

Važno je znati da samo određene vrste organizacija mogu da koordiniraju podnošenje projektne prijave, a ko može da bude koordinator zavisi od vrste projekata.

Tehničke karakteristike projekata

Za većinu multilateralnih projekata važe sledeća pravila: konzorcijum čine najmanje tri države koje mogu da učestvuju u Programu za celoživotno učenje (videti u uvodnom tekstu), izdvajanje EU po projektu se kreće od 150 000 € do 200 000 € godišnje, a projekti traju dve ili tri godine.

Podnošenje prijave projekata za multilateralne mreže je nešto zahtevnije, imajući u vidu da najmanje pet država koje mogu da učestvuju u Programu za celoživotno učenje čini konzorcijum.

Tabela 4 : Prikaz vrsta projekata i odgovarajućih strateških prioriteta

Vrste projekata	Multilateralni projekti	Multilateralne mreže
Projekti za podršku obrazovanju Roma	<ul style="list-style-type: none"> - Transfer inovacija u cilju prenošenja rešenja za probleme kulturološke integracije Roma, posebno prevazilaženje jezičkih barijera - Razmena dobrih praksi u oblasti obrazovnih politika koje se odnose na povećanje učešća romskih studenata i učenika u obrazovanju 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj strategija za celoživotno učenje kojima se reguliše učešće Roma (NOK, celoživotno vođenje i usmeravanje, saradnja između formalnog i neformalnog obrazovanja, priznavanje prethodnog učenja) - Podizanje svesti o mehanizmima za podršku Romima
Unapređenje nastave stranih jezika	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška manje zastupljenih evropskih jezika i unapređenje nastave istih - Podsticanje saradnje sa privredom Prevazilaženje jezičkih barijera pri socijalnoj inkluziji 	<ul style="list-style-type: none"> - Prevazilaženje jezičkih barijera pri socijalnoj inkluziji - Unapređenje nastave stranih jezika zemalja u okruženju - Podrška manje zastupljenih evropskih jezika i unapređenje nastave istih
Primena informacionih i komunikacionih tehnologija u obrazovanju	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj ključnih kompetencija u oblasti inform. i kom. tehnologija - Uvođenje inovativnih metoda učenja 	<ul style="list-style-type: none"> - Promocija digitalnih kompetencija u kontekstu zapošljivosti

Primer transverzalnog projekta za unapređenje nastave stranih jezika

INCA – „Interkulturalni kalendar za rano učenje više jezika“,

<http://www.incaproject.eu>

Glavni cilj ovog projekta je razvijanje inovativnog pristupa i materijala za nastavu stranih jezika namenjenu deci uzrasta od pet do sedam godina, a sa namerom da se kroz bolju motivaciju dece za usvajanjem stranih jezika unapredi interkulturalno razumevanje. U projektu učestvuju institucije iz sedam država: Grčke, Francuske, Španije, Velike Britanije, Estonije, Nemačke i Češke. Planirano je da se tokom projekta poboljša nastava jezika koji se govore u ovim državama.

Razvoj potencijala dece za učenje više stranih jezika, da bi se to uradilo neophodno je da se radi na razvijanju mehanizama koji bi nastavu stranih jezika učinili dovoljno interaktivnom i prijemčivom za decu navedenog uzrasta. Pored nastave stranih jezika, predviđeno je da se radi i na upoznavanju dece sa različitim kulturama.

Projektom je planirano i razvijanje interaktivnog interkulturalnog kalendara za učenje stranih jezika, korišćenje raznih multimedijalnih tehnika, kako bi nastava bila dovoljno zanimljiva deci. Na prikazu svakog od meseci u kalendaru se nalazi po pet dugmadi koja označavaju pet aktivnih dana. Svaki od ovih dana označava dan značajan za jednu od država koje učestvuju u projektu. Kako ovih dana ima ukupno 60, i materijal za izvođenje nastave je podeljen u 60 sekcija, a podela je napravljena i prema težini celina koje se obrađuju. Do sada su izdata i dva udžbenika koji sadrže dodatne informacije važne za nastavu stranih jezika.

Budžet ovog dvogodišnjeg projekta iznosi 498 790 €.

9. Potprogram Žan Mone

Imajući u vidu značaj izučavanja evropskih studija za sve nivoe obrazovanja, Žan Mone je 2007. godine postao sastavni deo Programa za celoživotno učenje. Žan Mone je inače prisutan u akademskoj zajednici od 1989. godine i u njegovim okvirima sprovedeno je preko 3.500 projekata uz angažovanje preko 1 500 profesora, a nastavne sadržaje u čijem centru su razni aspekti evropskih integracija godišnje pohađa oko 200 000 studenata.

Ove godine je za finansiranje projekata u okviru Žan Monea izdvojeno nešto preko 9,5 miliona evra koji su raspodeljeni na ukupno tri dela potprograma. Najveći deo sredstava rezervisan je za **prvi deo potprograma** a upravo u njemu mogu da učestvuju institucije u Srbije. Tabela u nastavku rezimira vrsta projekata koje su sastavni deo prvog dela potprograma.

Tabela 5: pregled vrsta projekata prvog dela Žan Monea

Aktivnost	Maksimalni budžet po projektu u Eur	Maximum EU finansiranje po projektu	Raspoloživi budžet u Eur	Minimum partnerstva	Trajanje projekta
Moduli	21 000	75%	4 500 000	1	3 godine
Katedre	45 000	75%			
Centri izuzetnosti	75 000	75%			
Katedre <i>Ad Personam</i>	45 000	75%			
Udruženja nastavnika i istraživača	25 000	75%	60 021	1	3 godine
Informisanje i istraživanje	40 000	75%	1 135 400	1	1 godina
Izučavanje EU u školama	60 000	75%	2 000 000	1	1 godina
Multilateralne grupe istraživača	80 000	75%	231 400	3	2 godine

Žan Mone projekti su **namenjeni visokoškolskim institucijama** unutar i izvan EU, ali i asocijacijama profesora i istraživača, kao i Evropskim asocijacijama koje su aktivne u domenu obrazovanja i obuka na evropskom nivou i šire. Svi Žan Mone projekti dele se na projekte koji se odnose na izvođenje nastave i projekte koji se odnose na naučnu i istraživačku delatnost.

Institucije iz Srbije mogu da konkurišu za svih 7 vrsta projekata prvog dela potprograma. Za institucije koje po prvi put žele da učestvuju u Žan Mone programu, savet je da konkurišu za Evropske module koje je i najlakše sprovesti u delo, kada su u pitanju projekti koji se odnose na izvođenje nastave ili pak sa vrstom projekta »Informisanje i istraživanje« kada govorimo o projektima koji se odnose na naučnu i istraživačku delatnost.

Evropski modul predstavlja kratak program u trajanju od najmanje 40 akademskih sati tokom godine. On može i ne mora da bude deo formalnog studijskog programa, predavači takođe mogu da budu sa različitih fakulteta, a korisnici programa pored studenata mogu biti i nastavnici kao i civilno društvo u celini.

Kada je reč o **Žan Mone katedrama** one su namenjene predavačima ili specijalistima za studije EU integracija koji moraju biti angažovani najmanje 90 sati akademskog rada u ovoj oblasti godišnje kroz nastavu koju mora da izvodi samo jedan profesor sa iskustvom i objavljenim radovima u oblasti EU integracija.

Kod vrsta projekata koji se odnose na naučnu i istraživačku delatnost posebno ističemo **izučavanje Evropske unije u osnovnim i srednjim školama kao novinu potprograma**. U kontekstu ove vrste projekata može da se radi na osmišljavanju nastavnih sadržaja u osnovnim i srednjim školama koji će obuhvatiti tematiku evropskih integracija, nadalje obuku nastavnika u školama u oblasti evropskih integracija, kao i organizovanju seminara i radionica o EU za učenike.

Sve Žan Mone projekte izvode profesori sa značajnim brojem objavljenih radova na temu različitih aspekata evropskih integracija, a za svaku prijavu je važna podrška rektorata matične institucije s obzirom na to da je univerzitet potpisnik ugovora o dobijanju sredstava. Budžeti za Žan Mone projekte kreću se u rasponu od 21.000 do 80.000 € u zavisnosti od izabrane vrste projekta za koji se konkuriše, a projekti se izvode u vremenskom periodu od godinu dana do tri godine.

Više informacija o Žan Mone programu možete pronaći na zvaničnom sajtu ovog programa: http://eacea.ec.europa.eu/llp/jean_monnet/jean_monnet_en.php, kao i na veb stranici Tempus kancelarije: <http://www.tempus.ac.rs/sr/ostali-programi-i-stipendije/zan-mone/>

Primeri Žan Mone projekata

Poslednjih godina, u zemljama u okruženju bilo je nekoliko odobrenih Žan Mone projekata. Ovom prilikom izdvajamo par najinteresantnijih. Ujedno, predstavljamo i Žan Mone modul koji je u poslednjem konkursnom roku izabran za finansiranje na Univerzitetu u Beogradu.

Primer 1: Sveučilište u Zagrebu

Broj projekata: 7

Vrste projekata: 5 Evropskih modula i 2 Žan Mone katedre

Projekat iz 2010: **Evropski modul – Usporedni pregled Evropske unije i Svetske trgovinske organizacije** (*eng. EU and WTO in a comparative perspective*)

Rezultat:

Novi izborni predmet praćen nastavnim materijalima i veb-sajtom, namenjen diplomiranim studentima i postdiplomcima svih disciplina, kao i široj zainteresovanoj javnosti.

Primer 2: Univerzitet »Sveti Ćirilo i Metodije« u Skoplju

Broj projekata: 2

Vrste projekata: 1 Evropski modul i 1 Žan Mone katedra

Projekat iz 2007: **Integracija u EU: pravo EU, teorija i praksa** (*eng. Integration in the EU: the law of the EU, Theory and practice*)

Rezultat:

Podrška procesu pridruživanja Republike Makedonije Evropskoj uniji edukovanjem nove generacije mladih profesionalaca sa veštinama i poznavanjem prava EU.

Primer 3: Univerzitet u Beogradu

Broj projekata: 1

Vrste projekata: 1 Evropski modul

Projekat iz 2011: **Ustavnost Evropske unije** (*eng. Constitutionalism in the European Union*)

Očekivani rezultat:

Cilj uvođenja ovog kursa bi bio da studente usmeri na produbljeno izučavanje složenih tokova i tendencija evropske integracije koji EU uvode u sfere ustavnih vrednosti, pravila i mehanizama funkcionisanja same Unije.

10. Naredna faza učestvovanja u Programu za celoživotno učenje

Početak korišćenja ostalih delova Programa za celoživotno učenje zavisi od daljih pregovora i potpisivanja sporazuma između Evropske komisije i Vlade Republike Srbije i akreditacije nacionalne agencije. Dok se to ne desi, Srbija će moći da učestvuje u onim delovima programa kojima se upravlja iz Brisela tj. od strane Izvršne agencije za programe u oblasti obrazovanja, kulture i medija.

Neophodno je da i same institucije započnu blagovremene pripreme za uključivanje u ostale delove programa.

Visokoškolske institucije npr. treba da budu spremne da kvalitetno organizuju razmenu studenata i nastavnog osoblja u cilju studiranja, obavljanja radne prakse ili unapređenja znanja u nekoj oblasti, da prilagode rad svojih službi i procedure za okvire programa Erasmus, prema kriterijumima koje propisuje Evropska komisija. Takođe treba da omoguće i izvođenje delova nastave na stranim jezicima kako bi mogli i da primaju strane studente na razmenu a ne samo da šalju svoje studente (preduslov za *Erasmus Charter*).

Institucije ili konzorcijumi koji šalju učenike ili polaznike na radnu praksu treba da učesnicima projekata u svrhu obavljanja stručne prakse organizuju izdavanje sertifikata (preduslov za *Erasmus Consortium Placement Certificate* i *Leonardo da Vinci programme mobility certificate*).

Potrebno je takođe produbiti međunarodnu saradnju kako bi se institucije pripremile za projekte bilateralnih i multilateralnih partnerstva (*Bilateral and multilateral partnerships*). Sporazumi o saradnji između institucija i organizacija u različitim zemljama učesnicama programa osnova su za početak aktivnosti na zajedničkom razvoju nastavnih materijala, razmeni nastavnika i učenika i raznim drugim mogućnostima.

Za sve učesnike u projektima neophodna je i priprema u smislu upoznavanja sa osnovnim elementima upravljanja projektima. Od velikog je značaja i sposobnost korišćenja savremenih informacionih tehnologija kao i poznavanje stranih jezika zarad lakše komunikacije sa partnerima u projektu.

11. Terminologija koja se najčešće koristi kod prijavljivanja projekta

Imajući u vidu da učešće u projektima Evropske unije zahteva poznavanje određene terminologije, sledi spisak najčešće korišćenih pojmova i njihovo objašnjenje.

Države, punopravne članice Programa za celoživotno učenje – jesu države članice Evropske unije, Island, Lihtenštajn, Norveška, Švajcarska, Hrvatska, Turska, a postoji mogućnost i za uključivanje ostalih država sa Zapadnog Balkana. Status Republike Srbije je detaljnije opisan u uvodnom delu brošure.

Koordinator (*applicant, beneficiary*) – organizacija koja u ime konzorcijuma podnosi prijavu projekta Evropskoj komisiji, tj. njenoj agenciji i ukoliko je projekat odobren za finansiranje, sklapa odgovarajući ugovor sa Izvršnom agencijom EU za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija.

Partner (*co-beneficiary, partner*) – organizacija koja učestvuje u konkretnom projektu kao član konzorcijuma.

Konzorcijum (*consortium*) – grupa organizacija koja podnosi projektnu prijavu Izvršnoj agenciji EU za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija.

Podugovor (*mandate*) – dokument koji koordinator projekta u toku pripreme projektne prijave potpisuje sa svakim od partnera.

Sufinansiranje (co-financing) – deo budžeta projekta koji su ustanove, učesnice na projektu, dužne same da obezbede.

Evropska dimenzija u obrazovanju - podrazumeva pomicanje sa nacionalnog na zajednički evropski obrazovni prostor putem saradnje i organizovane razmene nastavnika, učenika i studenata.

Metodologija – način na koji će biti sprovedene aktivnosti planirane projektom. Ovaj pojam je u projektnoj terminologiji širi od metodologije izvođenja nastave i odnosi se na to na koji način će biti sprovedeni svi delovi projektne prijave.

Grant agreement – vrsta ugovora koji Izvršna agencija Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija sklapa sa koordinatorom projekta, onda kada se projektna prijava odobri za finansiranje. Sastavni deo ovog ugovora su podugovori koje koordinator sklapa sa partnerima u toku pripreme projekta.

Nacionalna agencija (National Agency, NA) – organizacija koja postoji u onim državama članicama *Programa za celoživotno učenje* koje mogu da učestvuju u svim vrstama projekata, što trenutno ne važi za Srbiju. Projektima u kojima organizacije iz Srbije mogu da učestvuju upravlja se direktno iz Brisela, tj. Izvršna agencija Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija odlučuje o njihovom finansiranju.

EACEA - Izvršna agencija Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija zadužena za upravljanje određenim delovima *Programa za celoživotno učenje*.

Konkursni rok, konkurs za projekte – vremenski period tokom kojeg je moguće podneti prijavu projekta finansijeru. U slučaju multilateralnih projekata, mreža i pratećih mera, to je Izvršna agencija Evropske unije za sprovođenje programa iz oblasti obrazovanja, kulture i medija. Konkursi za projekte se obično objavljuju u jesen i traju do februara ili marta naredne kalendarske godine.

E-form – prijavni formular koji je potrebno preuzeti sa sajta Izvršne agencije; ovo obično čini koordinator projektne prijave

Mobilnost (mobility) – pokretljivost, odnosno razmena. Obično se govori o razmeni studenata, nastavnika i učenika. Razni programi mobilnosti obično podrazumevaju i da jedna organizacija pošalje svoje zaposlene i studente ili učenike, ali i da primi one iz druge države (odlazeća i dolazeća mobilnost), usled čega je veoma važno da se radi na ispunjenju neophodnih preduslova za uspešnije učešće u masovnijim razmenama.

Multilateralni (*multilateral*) – označava projekte u kojima učestvuju najmanje tri države koje su punopravne članice *Programa za celoživotno učenje*.

Apliciranje – proces konkurisanja.

Aplikacija – prijava projekta.

Ciljna grupa – populacija ljudi ili grupa ljudi na koje se projekat odnosi. To su često nastavnici, studenti, učenici, poslodavci, državna uprava...

Razvoj inovacije,a – pod ovim pojmom se podrazumeva dolaženje do novih rezultata koji se, po svojim osobinama, razlikuju od onoga što je ranije urađeno na određenu temu i koji u poređenju sa postojećim rešenjima poseduju nekakvu dodatnu vrednost.

Radni paket (*Work package*) - grupa aktivnosti koja vodi ka istim ishodima.

Kontakt osoba – lice koje je delegirano da predstavlja svoju organizaciju na projektu. To je obično osoba koja je najupućenija u temu projekta, ponekad je to odgovorno lice ustanove, a mnogo češće su kontakt osobe nastavnici koji za ovakvu vrstu angažovanja mogu da izdvoje vreme.

Diseminacija (*dissemination*) - proces putem koga se pružaju i šire informacije o postignutim rezultatima sa ciljem da se što šira javnost upozna sa rezultatima projekta.

Održivost (*sustainability*) – projekat je održiv ukoliko njegovi rezultati postoje i po završetku finansiranja Evropske unije, odnosno ako se ti rezultati koriste i nakon završetka trajanja projekta.

Formalno i neformalno obrazovanje – formalno obrazovanje se obično stiče u školama, na univerzitetima i visokim školama i polaznik po završetku određenog nivoa dobija diplomu koja svedoči o savladanom gradivu. Neformalno obrazovanje podrazumeva sticanje znanja putem raznih obuka, kurseva, samostalnog izučavanja određene materije, učenje kroz rad, kao i sticanje znanja u svim ostalim okolnostima. Neformalno obrazovanje ne podrazumeva proveru znanja i izdavanje sertifikata ili diplome.

Objašnjenje ostalih termina koji su u upotrebi u *Programu za celoživotno učenje* je dostupno na sajtu Evropske komisije

http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/glossary_en.html.

Evropski sistem prenosa bodova za strukovno obrazovanje (*European Credit System for Vocational Education and Training - ECVET*) – sistem prikupljanja i prenosa bodova preko koga se vrednuju znanja, veština i kompetencija koje vode ka kvalifikaciji ili diplomi u strukovnom

obrazovanju. Takođe se koristi i da podrži i olakša mobilnost u strukovnom obrazovanju, kako bi kvalifikacije ostvarene u inostranstvu bile priznate.

Korisni linkovi:

Izvršna agencija za programe u oblasti obrazovanja, medija i kulture

<http://eacea.ec.europa.eu/llp>

Informacije o pronalaženju partnera:

http://llp.teamwork.fr/partner_search/

Tempus kancelarija u Srbiji –o Programu za celoživotno učenje

<http://www.tempus.ac.rs/sr/ostali-programi-i-stipendije/program-za-celozivotno-ucenje/>

Tempus kancelarija u Srbiji:
Kneginje Zorke 77, Beograd
Telefon/fax: +381 11 3443342
+381 11 3443442
E-mail: office@tempus.ac.rs
www.tempus.ac.rs